పీఠిక.

1. మహాజనోయేన గతస్సపంథాః = సజ్జనుల మార్గము మనమవలంబింపవలెను.
2. ఆచారః ప్రథమోధర్మః = సత్ప్రవర్తన పుణ్యకార్యములలో మొదటిది.
3. శీలం సర్వత్ర భూషణమ్ = సత్ప్రవర్తన మనిషికి ఎల్లెడల నలంకారము.

ఈగ్రంథమును స్వోపయోగము కొఱకును 1 అబ్దుల్ అజీజ్, 2 అబ్దుర్రషీద్, 3 అబ్దుస్సలామ్, అను నాపుత్రుల యుపయోగముకొఱకును వ్రాయుటయైనది. దీనిని షీరాజ్పట్టణ వాసులగు మహనీయులైన సాదీగారి లోకప్రసిద్ధములగు గులిస్తాఁ, బోస్తాఁ, పంద్ నామా, మొదలగు ఫార్సీ నీతిగ్రంథములనుండియు, స్మైల్సు సెల్ఫ హెల్ప్, త్రిఫ్ట్, డ్యూటీ, మొదలగు నింగ్లీషు గ్రంథములనుండియు, మహాభారతము, హితోపదేశము, నీతిచంద్రిక, నీతిశాస్త్రము, భర్తృహరి, భగవద్గీత, ప్రబోధచంద్రోదయము, మొదలగుగ్రంథములనుండియు, మ. రా. కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారిచే రచియింపఁబడిన ఉపన్యాసమంజరినుండియు, ఇల్లరవుద్యానమనెడి ద్రవిడగ్రంథము నుండియు, మఱియు హిందుస్థానీ, ఫార్సీ, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము, తెనుఁగు, ఈ భాషలలోనున్నయనేకగ్రంథములనుండియు చాలప్రయాసముతో సంగ్రహించి వ్రాయుటయైనది. ఫార్సీ,

హిందుస్థానీ శబ్దములయర్థమును తెనుఁగుభాషతోఁ దెలియఁజే యు నిఘంటువులు లేనందుచేతను, ఈ భాషలలో నీతివాక్యము లు సయితము అలంకారములతో నిండియుండుటచేతను, తత్త ద్భాషానియతశైలులు వివిధములుగానుండుటచేతను, వీటిని దె నుగించుటయందు మిగులశ్రమనొందితిని. నీతిగ్రంథములు పాఠ శాలలలోఁ జదివించుట యత్యావశ్యకమని దొరతనమువారి ము ఖ్యాభిప్రాయమైయున్నట్టు దొరతనమువారి రిజల్యూషనుల లోనును అనేక వార్తాపత్రికలలోనును జూచుటచేతను పాఠశాలలకుపయోగించునట్లు ఎల్లమతములవారికిని, ఎల్లజా తులవారికిని, అవిరుద్ధములై సర్వజనసామాన్యములుగానున్న వి ధి నిషేధములు మాత్రము ఈగ్రంథమునందుఁబ్రచురింపఁబడిన వి. పచ్చికుండపైని వ్రాసినచిత్రము చెడకుండునట్లు బాల్యద శలో విద్యార్థులకు నీతిగ్రంథములు చదివించినయెడల ఆనీతు లు మనస్సునఁ జక్కఁగా నాటి ప్రవర్తనఁ జక్కఁజేసి సర్వవిధ ముల శ్రేయస్సును గలుగఁజేయుననుటకు సందియములేదు. ఈగ్రంథమునకు రెండవకూర్పుగావలయునంత యదృష్టముగ ల్గునెడల నాకూర్పులో ఆయాయధ్యాయములకు అనుగుణ ములగు కొన్నినీతికథలను గూడఁజేర్చుట నాయభిప్రాయము. నీతులు మొదలగు సద్విషయములు ఎందున్నను పవిత్రమైనవే కాన వానిఁబరిగ్రహించుటయు నసద్విషయములను

"తాతస్య కూపోఽయమితి బ్రువాణాః
క్షారంజలం కాపురుషాః పిబన్తి."

అను న్యాయమునఁబరిత్యజించుటయు గుణపక్షపాతులకు నియత ధర్మము.

ఈగ్రంథరచనోద్దేశము కేవలము నీతిబోధనార్థప్రవృ త్తమైనను ఇందువివిధగ్రంథసంచయసంగృహీతార్థంబులు

నిండియుండుటంజేసి భాషావైశద్యమునకును శైలీవిశేషపరిజ్ఞానమునకును నుపయోగించుట యానుషంగికఫలము.

ఇంతియకాక ఈగ్రంథము భాషాంతరీకరణమార్గప్రదర్శకముగాఁ (Translation Guide) గూడనుండుటచేతపాఠశాలలకు మిక్కిలియుపయోగించును.

మ. రా. రా.

1 శ్రీపరవస్తు శ్రీనివాసభట్టనాథాచార్య లయ్యవారలుఁ గారును,

2 శ్రీపరవస్తు శ్రీనివాసజగన్నాథస్వామి అయ్యవారలుఁ గారును,

3 పక్కిఅప్పలనరసయ్యపట్నాయకుఁడుగారును,

ఈగ్రంథమునందలి వ్యాకరణదోషములను సవరించి నాకుసహాయులుగానున్నందున వీరియెడఁ గృతజ్ఞుఁడనై యుండెద.

లోకోపకారకరమైన నీతివాక్యరత్నాకరమను నీగ్రంథము జగదాధారుండును, సర్వనియంతయును, నయమార్గానువర్తనదక్షిణసాధుజనరక్షణ కృతక్షణుండునునగు భగవంతుని యనుగ్రహమువలన సర్వజనులకును నీతిమార్గప్రదర్శకంబై వర్ధిల్లుఁగావుత.

విశాఖపట్టణము
18డిసెంబరు1892

సుబేదారు షేక్ అలీసాహెబ్ గారి పుత్రుఁడును, విశాఖపట్టణపు డిస్ట్రిక్టు ఎండ్ సెషన్సుకోర్టు ట్రాన్సులేటరును అగు
మున్షీ షేక్ మాలా

నీతివాక్యరత్నాకరము.

రెండవభాగము.

విషయసూచిక.

		పుట
1 సాధారణనీతివాక్యములు	General moral precepts. ...	1
2 సంభాషణము	Speech.	8
3 సోమరితనము	Idleness.	8
4 మైత్రి	Friendship.	10
5 జ్ఞానము	The path of wisdom.	12
6 విద్య	Education.	14
7 సుజనపద్ధతి	The ways of good men. ...	16
8 దుర్జనపద్ధతి	The ways of bad men. ...	24
9 వైరాగ్యము	Freedom from worldly attachments	30
10 వివిధధర్మములు	Miscellaneous precepts. ...	31 to 49.

నీతివాక్యరత్నాకరము.

రెండవభాగము.

సాధారణనీతివాక్యములు.

1. నీ తప్పితములను సరిగా నాలోచించుకొందువేని నీ చెడ్డ స్వభావమును దుర్గుణములును దెలిసికొని, పాపభీతియును వినయమును నీవు పొందవచ్చును.

2. పంచేంద్రియము లాత్మకు ద్వారములవలె నున్నవి; వానిని జాగ్రతపెట్టనిచో దురాలోచనలును దురాశలును లోనికిఁ జొచ్చును. మంచివస్తువులుగల యిల్లు కావలిలేక తెఱచియుంచితిమేని దానిలోఁ బెక్కుదొంగతనములు జరుగునుగదా.

3. పరిశుద్ధత, శాంతము, వినయము, ఓర్పు, విధేయత, భక్తి, మర్యాద, వీని నభ్యసింపవలెను.

4. వివేకము, నీతి, మనోదార్ఢ్యము, మితభోజనము, అణఁకువ, ఓర్పు, ఇంద్రియనిగ్రహము, ఔదార్యము, మైత్రి, ఇవి సన్మార్గములు.

5. తగనిచూపు చూడక, చెడుమాటలు వినక, దుర్భాష లాడక, చెడుపని సేయక, నీ కన్ను, చెవి, నోరు, మొదలగు నైదింద్రియముల నణఁచవలెను

6. నీ పొరుగువానిపైని కోపింపఁ గూడదు. వానితో జగడ మాడఁగూడదు. వానికిఁ గలుగు మేలునుగుఱించి దుఃఖింప

వలదు. వానికి సంభవించు కీడునుగుఱించి సంతోషిం
పవలదు. నిర్హేతుకముగా వానిపై ననుమానపడవ
లదు. వానిఁగూర్చి యగౌరవముగా సంభాషింపవల
దు. వానిపైని కొండెములు చెప్పవలదు.

7. చెడుతలంపులను, ఆశలను, నీమనస్సునఁ జొరవ్వనీకుము.
చెడుమాట లాడఁగూడదు, వినఁగూడదు. చెడుపాటల
ను బాడఁగూడదు; వినఁగూడదు. చెడుపుస్తకములు చ
దువఁగూడదు. చెడుచూపులు చూడఁగూడదు.

8. పరుల సొమ్మున కాశపడి దాని నన్యాయముగ సంపాదించు
టకుఁ బ్రయత్నింపకుము. దొంగతనముఁజేయువారికి
సహాయము చేయకుము. దొంగవస్తువులను గొనకు
ము. వానిని నీయొద్ద దాఁచకుము. అధర్మవృద్ధిని
బుచ్చుకొనకుము. తగిన ప్రయత్నముఁ జేసి యప్పుల
వారి ఋణము దీర్చుము. ఇతరుల వస్తువులు నీకు దొరి
కినప్పు డావస్తువు లెవరివో వారిని గనుగొని యిచ్చివే
యుము. నీవు చేయు నొడంబడికలను దప్పకుము. అబ
ద్ధపుసాక్ష్యమును బలుకకుము.

9. తన్నుమాని పరులను రక్షించుట నీతి గాదు. తాను మాలి
న ధర్మము, మొదలుచెడ్డ బేరము, లేదు. తాను
బ్రతికి సమస్తపురుషార్థములు సంపాదించుకొనవలెను.

10. శత్రువైనను గృహమునకు వచ్చినవానిని సన్మానింపవలెను.
ధనములేనియెడల మంచిమాటలతోనైనను సత్కరింప
వలెను.

11. పరస్త్రీలను తమ తల్లులవలెఁ జూడవలెను. పరధనములను
మంటిపెల్లవలెఁ జూడవలెను. అన్నిపదార్థములను ద
నవలెనే చూడవలెను.

12. తగినటుల మాటలాడుటయు, నిజముగా మాటలాడుటయు, న్యాయముగా మాటలాడుటయు, సర్వజనులకుఁ బ్రీతి గలుగునటుల మాటలాడుటయు, శ్రేష్ఠములైన మార్గములై యున్నవి.

13. దేహమునందు విఱిగియున్న బాణములను బాధలేకుండఁ దీసి వేయవచ్చునుగాని మనస్సునందు నాటిన కఠినమైన మాటల నేయుపాయముచేతనైనను దీయుట శక్యము కాదు.

14. భయంకరమగు కత్తిచేతనయినను, గొడ్డలిచేతనయినను, దెగిన వృక్షమునందుఁ దిఱిగియు చిగురు పుట్టునుగాని, మాటల చేతఁ జెడఁగొట్టఁబడిన పనితిఱిగియు నెఱవేఱఁ జాలదు.

15. మనుష్యులు స్తోత్రము చేసినను, దూషించినను, మనస్సునందుఁ బ్రీతిద్వేషములు లేకుండుటయుఁ, గారణమున్నను గోపము పుట్టకుండుటయు, నివి శ్రేష్ఠమైన గుణములు.

16. చెడుమాటలు పడినవానిని బాపములు వదలును, చెడుమాట లాడినవానిని బాపములు చేరును. కాఁబట్టి చెడుమాట లాడి పరుల పాపములను మనము పొందుట తగదు.

17. గర్వముపడకుండుట, యాచింపకుండుట, యింద్రియవ్యాపారములయందు మిగులఁ బ్రవర్తింపకుండుట, ఇవి మంచిగుణములు. పరులను దూషించుట, తన్నుదాను బొగడికొనుట, యివి చెడ్డగుణములు.

18. స్నేహము, సంభాషణము, బలము, వివాహము, తిరస్కారణము, ఇవి తమకు సమానులతోనే తగును. తమకంటెఁ దక్కువవారితోఁ దగవు.

తనకంటె నధికుని నెదిరించి యోడించుట మగవానికి మ
గఁటిమిగాని, తనకంటె నల్పుని నోడించుటవలనఁ బ్ర
యోజనము లేదు. అదిశూరత్వముగాదు.

20. సమానమగు మంచిస్వభావమును, నియమమును, సమా
నమగు ధనమును, సమానమగు మంచినడవడియును గ
లవారికిమాత్రమే యన్యోన్యస్నేహమును, బెండ్లియును
దగునుగాని, స్నేహవివాహములు రెండు నసమాను
లకుఁదగవు,

21. ద్రవ్యవంతునితో బీదవానికిని, తత్త్వజ్ఞానితోఁ దెలివిలేని
వానికిని, విశేషశాంతిగలవానితోఁ గ్రూరునకు ను, వీరుని
తోఁ బిఱికివానికిని, సేనగలవానితో సేనలేనివానికిని,
సన్మార్గునితో దుర్మార్గునికిని, ఏవిధముచేతనైనను
స్నేహ మనుకూలపడదు.

22. స్నేహితుఁ డిహమునందును పరమునందునుగూడ శుభ
ములకొఱకు యత్నింపజేయునుగాన, మిత్రుఁడును ధ
నము నను నీరెంటిలో మిత్రుఁడే యధికుఁడని తెలిసి
కొనవలయును.

23. మొదట ననిష్టమైనను దుదకుమిక్కిలి న్యాయముగానుం
డు మాటలు స్నేహితులవిషయమై బలవంతముగనైనను
మొగమోడక చెప్పవలయును. అట్టివాఁడె నిజమైన
స్నేహితుఁడు.

24. పిడుగుపడుటయును, గాలివీచుటయును, మనుష్యులకుఁదె
లియఁబడువిధమున, నధికకోపమును, స్నేహమునువా
నిప్రయోజనకాలమందు మాత్రము. స్పష్టముగాఁదెలి
యఁజేయవలయును.

25. నీవుక్షేమమును బొందఁగోరునెడల శ్రేష్ఠమైనవంశము.

నందుఁ బుట్టినవాఁడును, మంచిగుణములు గలవాఁడును, మంచి స్నేహబుద్ధి గలవాఁడునైన స్నేహితుని మనస్సు సంతోషించు విధముగాఁ దత్సమీపమున బ్రతుకవలయును.

26. పరుల మేలు గోరువారు వారిని జెడునడవడులయందుఁ బ్రవేశింపనీయక తొలఁగఁజేయుదురు. పుణ్యము తొలఁగి పోయినయెడలమాత్ర మాయాప్తజనము తొలఁగిపోవును గాని సంపద తొలఁగిపోయినంతమాత్రమునఁదొలఁగిపోనేరదు.

27. తన కార్యమునుగుఱించి ధైర్యముగల బుద్ధిమంతులతో ముందుగా విచారణ చేయవలెను; అటులు చేసినపిమ్మట నారంభింపఁబడిన పని విఘ్నములను లక్ష్యపెట్టక తుదముట్టును.

28. తన మంచిని, చెడుగును, తాను బుద్ధివలనఁ దెలిసికొనుచు స్నేహితులు చెప్పెడు హితమును విని నడచుకొనువాని కెల్లప్పుడును మేలే కలుగును.

29. తనమనస్సునం దెల్లప్పుడు ధర్మమును దలంచుచు, గర్వమును వదలి, జితేంద్రియత గలిగి ప్రవర్తించువానికి మేలు గలుగును.

30. జ్ఞానహీనుఁడు చేయఁగూడని పనులను జేసి తుదకు వ్యసనపడును. యథార్థమును విశేషబుద్ధిమంతుఁడుమాత్రమే యంగీకరించును. స్వల్పబుద్ధిగలవానికది విషముగా నుండును.

31. బుద్ధిమంతులు కాలమునను, దేశమునను, గుఱుతెఱిఁగి తమపనులను నెఱవేఱుచుకొందురు.

32. పచ్చికాయనుగోయఁగా రుచిచెడుటయే కాక దానియంద

లి విత్తనముగూడఁ జెడిపోవును. పక్వముకాఁగానే కోయుటవలన ఫలముగలుగుటయేకాక విత్తనముగూడఁ జెడదు. కార్యము నెఱవేఱుటయొక్క-విధ మీప్రకారముగానె యుండును.

33. పుష్పములను గట్టువాఁడు పుష్పములను గోయు విధముగానును, తుమ్మెదపూదేనెను ద్రాగువిధముగాను, నెమటివాఁడు నొవ్వకుండ కార్యములయొక్క- ఫలితములను గ్రహింపవలెను. బొగ్గులవానివలె నడుగంట నఱకఁగూడదు.

34. సజ్జనులు తగిన పనిని తరుణములోనే చేయుదురు; దుష్టులట్లు చేయక, యాకార్యమును ద్వేషముచేత నిలిపియుంచి కడపట నాపదసంభవించునపుడు దూషింపఁదలఁతురు,

35. న్యాయము నతిక్రమింపక నీతిమార్గముచేతఁ బని నెఱవేఱుచుకొనుచో ఫలసిద్ధియును, నిర్దోషమైనకీర్తియును, గలుగును. ఆఫలసిద్ధికీర్తులు గలుగకపోయినను గౌరవము చెడదు. దూషణముగూడఁ గలుగదు.

36. తగిన కార్యమును న్యాయవంతులైన యాప్తులకు సమ్మతముగాఁ జేయునెడల దైవసహాయము ప్రాప్తించి పనులు నెఱవేఱును.

37. ఏమనుష్యుఁడు తనమనస్సు ధైర్యమును బొందుచుండఁగా వెనుకఁదీయక తగినవర్తనముతో నుండునో, యట్టిమనుష్యునకు నెచ్చటనైన, నెట్టిపనియైనను, సమకూడుట కష్టము కాదు.

38. వేదమును వినుటవలన వైదికుఁ డగును. అసమానమైన తపముచేత మిక్కిలి మాహాత్మ్యమును బొందును. ధైర్య

ముచేత సహాయయుతుఁడగును. పెద్దలసేవచేయుట
చేత మిగుల బుద్ధిశాలి యగును.

39. ద్రవ్యము, ఇంటిలోపలికలఁతలు, ఈవి, మర్యాద, అమర్యా
ద, ఇవి రహస్యముగా దాఁచఁదగినవి.

40. కొడుకును అయిదుసంవత్సరములవఱకు మనము రాజును
గాఁ జూడవలెను. అదిమొదలుకొని పదిసంవత్సరముల
వఱకు నౌకరునువలెఁ జూడవలెను. పదియాఱు సంవత్సర
ముల వయసునకుఁ దరువాత స్నేహితునిగాఁ జూడవ
లెను.

41. కష్టపడువానికి కఱవుకాలము లేదు; భగవంతుని ధ్యానిం
చువానికిఁ బాపము లేదు. మౌనముగా నుండువానికి
జగడము లేదు. మేలుకొని యుండువానికి భయము లేదు.

42. మనము, బండికి అయిదుమూరల దూరములోనును, గుఱ్ఱ
మునకుఁ బదిమూరలదూరములోనును, ఏనుఁగునకు వే
యిమూరల దూరములోనును, చెడ్డవానికిఁ జాలదూ
రముగాను నుండవలెను.

43. చెడ్డయూరును, చెడ్డస్నేహితుఁడును, చెడురాజ్యమును,
చెడుచుట్టమును, చెడుపెండ్లామును, చెడుప్రభుత్వము,
ననువీనిని మనము దూరముగాఁ బరిత్యజింపవలెను.

44. సంగీతము పాడునపుడును, వాద్యము వాయించునపుడును,
నాట్యమాడునపుడును, శత్రువులతో యుద్ధము చేయు
నపుడును, భోజనము చేయునపుడును, వ్యవహారము చే
యునపుడును, సిగ్గు విడుచు మనుష్యుఁడు సుఖమును
బొందును.

45. కోకిలపక్షులకుఁ గంఠధ్వనియందును, స్త్రీలకుఁ బాతివ్రత్య
మందును, రూపములేనివారికి విద్యయందును, ఋషుల

ను శాంతమునందును, సౌందర్య ముండును.

46. మంచివిద్యను నీచజాతివానియొద్దనయినను శ్రద్ధతో మన ము నేర్చుకొనవచ్చును. శ్రేష్ఠమైన నీతిని చండాలునివ ల్లనైనను మనము గ్రహింపవచ్చును. సుగుణములుగల స్త్రీని, చెడ్డకుటుంబమునుండియైనను మనము వివాహ ము చేసికొనవచ్చును.

47. చెడుసహవాసమును వదలుము. మంచివారి చేరికను బొం దుము. రాత్రియందును బగటియందును సత్కార్యము లను జేయుము. అన్నివస్తువులు నశాశ్వతములని యెల్ల ప్పుడును దలంపునం దుంచుకొనుము.

సంభాషణము.

1. అనేకులు చెప్పుమాటతప్పైనను సరియని మనుష్యులొప్పు కొందురుగాని యొకఁడు చెప్పినమాట నిజముగానుం డినను జనులొప్పుకొనరు గనుక తెలివిగలమనుష్యుఁడది దెలిసికొని యూరకుండవలెను.

2. స్నేహము, ద్వేషము, జ్ఞానము, కళత్రము, పుణ్యము, పాపము, గౌరవము, లాఘవము, ఇవి మాటలవలననేవచ్చును గ నుక యుక్తముగ మాటలాడవలెను.

3. ఎదుటివారికిహితముగానును, ప్రియముగానును, చెవులకిం పుగానును, ధర్మయుక్తముగానును, సంభాషింపవల యును.

4. సౌఖ్యము, స్నేహితులు, చుట్టములు, చెఱసాల, చావు, ఇ వియన్నియు మననాలుకవలననే కలుగుచున్నవి.

సోమరితనము.

1. యుక్తకాలములో విద్యనేర్చుకొననివారు తమజీవితకాల

మెల్ల మూఢులయి తెలివిలేకకష్టపడుదురు.

2. ఒకలేఁతచెట్టు వంగియుండునపుడు దానినతిసులభముగా నిలువఁబెట్టవచ్చును. అదియెదిగి బలపడినపైనివిఱుగును గాని తిన్నఁబడదు.

3. పురుషప్రయత్నముచేతఁ గార్యములుసిద్ధించును. వ్యర్థమైన కోరికలచేత సిద్ధింపవు. నిద్రించుచుండు సింహము నోట మృగములు దమయంతటఁ దామువచ్చి చొరఁబడవు. కావున తమపనులను సాధించుకొనుటకుఁ దగిన పాటుపడవలెను.

4. అనిత్యమైన శరీరముకంటె స్థిరమైనకీర్తి శ్రేష్ఠమైయున్నది. శరీరములకు గుణములకు మిక్కిలి భేదముగలదు. శరీరము క్షణములో నాశముఁజెందును. గుణము ప్రళయకాలమువఱకు శాశ్వతమైయుండును. కాఁబట్టి కీర్తిని సంపాదింపవలెను.

5. ధనకనక వస్తువాహనాదులలో నేవియును గాలమునుతిన్నగావినియోగపఱుచుకొననిచో న్యాయముగాలభింపవు;లభించినపుడు సయితమవి యిహలోకసౌఖ్యమునకుమాత్రమకెక్కఅకువచ్చును. కాలమును తిన్నగానుపయోగించుకొన్నచో నది యిహపరసౌఖ్యములకు రెంటికింగూడఁ బరమప్రయోజనకరముగా నుండును.

6. సాధారణముగా రాత్రి పదిగంటలువేసినతోడనే పనులు చాలించి నిద్రకుఁబోయి ప్రాతఃకాలమున నైదుగంటలు వేసినతోడనే నిద్రనుండి లేచుటయెంతయు మంచిపని.

7. మితమైన నిద్రననుభవింపుచు దేహబలముగలిగి, వ్యర్థనిద్రకయి పాడుచేయుకాలములోఁ దనకును లోకమునకును బ్రయోజనకరముగానుండు కార్యములను జేయుచు

నెంతసౌఖ్యమనుభవింపవచ్చును?

8. లోకమునందుఁ బురుషప్రయత్నము పైరుపెట్టిన భూమితో సమానము; అదృష్టము విత్తనముతో సమానము; ఇట్టియదృష్టపురుషప్రయత్నము లొకటిగాఁ జేరినయెడలఁ బ్రయత్నము సేయుమనుష్యుఁడు ఫలమును బొందును. మనుష్యుఁడు ప్రయత్నము చేయనియెడలఁ గేవలమదృష్టమాత్రముచేతఁ గార్యసిద్ధిగానేరదు.

మైత్రి.

1. ధనముగాని, సంపదకుమార్గమైన మఱియేయితరసాధనముగాని, లేనియపుడు, బుద్ధిమంతులు పరస్పరమైత్రిని సంపాదించుకొనితమకార్యములనుసాధించుకొనవలెను.
2. లోకమునందుఁ దలిదండ్రులు మిత్రుఁడు వీరు ముగ్గురేహితము సేయువారు. తక్కినవారందఱునుకార్యావసరమునుబట్టి హితులగుచున్నారు.
3. మిత్రలాభముకంటెగొప్పదిలోకమునందుమఱియేదియు లేదు. కాఁబట్టి బుద్ధిమంతుఁ డనేకమిత్రులను సంపాదించుకొనవలెను. ఇతరసాధనములవల్ల నెఱవేఱనిపనులు మైత్రివల్ల సులభముగా సమకూడును.
4. ప్రత్యక్షమందిచ్చకములాడి పరోక్షమందు కార్యహానిచేయు స్నేహితుఁడు పాలుముఖమునందుఁగలవిషముతో నింపఁబడియున్నకుండవంటివాఁడు, గనుక నట్టివాని స్నేహమును పరిత్యజింపవలెను.
5. సజ్జనసాంగత్యమువలన సర్వశ్రేయములవలె దుర్జనసాంగత్యమువలన సర్వానర్థములును ప్రాప్తించును.
6. సుమిత్రుఁడు తనమిత్రుని పాపపుకార్యములనుండి త్రిప్పును,

మేలైన ప్రయోజనముఁ గలిగించును; రహస్యమును దాఁచును; గుణము ప్రచురము సేయును; దుఃఖితుఁడుగా నున్నప్పుడు విడువఁడు; దారిద్ర్యసమయమందు ద్రవ్యమిచ్చును; ఇవియే సన్మిత్రలక్షణంబులు. ఈలక్షణములు లేనివానిని మిత్రునిగా భావింపఁగూడదు.

7. లోకవ్యవహారము, భీతి, సిగ్గు, దయాళుత్వము, ధర్మస్వభావము, ఈయయిదు నెవనియందు లేకుండునో వానితో సహవాసముఁ జేయఁగూడదు.

8. సత్సహవాసము సంపదను గలుగఁ జేయును; కీర్తిని వృద్ధిఁబొందించును; అధికమైనసంతోషమును గలుగఁ జేయును; అధికమైన పాపములనుఁబోగొట్టును; నిర్మలమైన తెలివిని గలుగఁ జేయును. సజ్జనసహవాసమెల్ల ప్రయోజనములకు సాధనమైయున్నది.

9. సత్పురుషులయొక్క సహవాసము మంచిగుణము లేనివారికి మంచిగుణముఁ గలుగఁజేయును; పరిమళము లేని నువ్వులు మొదలగు పదార్థములు పుష్పములు మొదలైన పరిమళద్రవ్యములయొక్క సహవాసముచేత నేప్రకారము పరిమళముగలవియగునో యాప్రకారమే మంచి గుణములు లేనివారు మంచిగుణములు గలవారగుదురు.

10. కమ్మరివాని సమ్మెటదెబ్బ యినుముతోఁ గూడిననిప్పును బాధపెట్టునట్లల్పుఁడు తనతో సహవాసముఁ జేయు నిర్దోషినిగూడ,నపఖ్యాతిని, జెఱుపును, దప్పకపొందించును.

11 దుష్టుఁడు మనకెంత నమ్మకముగలుగఁజేసినను వానిని జేరఁగూడదు. వానియొద్దఁ జేరినయెడలఁ దప్పకహానిసంభవించును. అదియేలాగుననఁగా బోనులోనున్నయెలుకాశపడి సమీపించిన యెడలను పందికొక్కు చావదా?

12 ఎంతగొప్పవాఁడైన నాపదలోనుండునపుడు వివేకులయిన తన స్నేహితుల సాహాయ్యములేనిది బాగుపడనేరఁడు. నిప్పారి పోవుచున్నప్పుడు కట్టెలనుబైకిఁద్రోసి యూఁద నియెడలనది మండఁజాలునా?

13 బుద్ధిమంతుఁడు దుర్మార్గుల స్వభావమును దెలిసికొనకవారి తోఁగూడఁదగదు. అట్లుగూడు నెడల వారుతనపైఁబడిప రిహాసముఁజేయుదురు. కాకులుకోవిలను చూచునప్పుడు గుంపులుగూడి వికారముగా నఱచుచు నాకోకిలను దరి మితన్నును.

14 ఎల్లవిధములచేత దుష్టసంబంధమును విడువవలెను. ఒకప్పుడ గత్యమైనయెడలహద్దుమీఱకుండ నుండవలెను. తమలపా కులలో సున్నము హెచ్చైన యెడల నాలుక పొక్కును గదా?

జ్ఞానము.

1. భూమిని దున్నివిత్తనము జల్లినప్పటికినివర్షముకురియనియె డల నది ఫలింపనియటుల మనుష్యుని ప్రయత్నమునకు దైవసహాయము లేనియెడలఁ గార్యములు సఫలములు గానేరవు.

2. పహింసగాని చేయక సమస్తప్రాణులయందు దయాళు వులై ప్రవర్తించు వారికి స్వర్గము సులభమైయున్న ది. భూతదయగలవాఁడే సర్వధర్మములు చేసినవాఁ డు. కడపటఁదాను జేసిన ధర్మమే తనకు సహకారియ గును గానితక్కినదియేదియుఁ దోడరాఁబోదు.

3. ఎట్టిబుద్ధిమంతునకుఁగాని బుద్ధిహీనునకుఁగాని సుఖదుఃఖ ములననుభవింపక తీఱదు; ప్రాణులకు సుఖదుఃఖములు

సహజములు.

4. ఆయువు గట్టిగానుండెనా మహామృత్యువు వాతఁజొచ్చియయినమఱిరావచ్చును; కాలముసమీపించెనా కోటి వేల్పులయినమరణమును మానుపఁజాలరు.

5. జాతిలోపలనున్నకప్పలను భరించు దయాస్వరూపుఁడైన యీశ్వరుఁడు మనలను గాపాడకుండునా?

6. అన్నిపదార్థములును తఱుగుటకే వృద్ధిఁబొందును; వంగుటకయిపొడవుగఁ బెఱుగును. ఎడఁబాయుటకయిదగ్గఱఁ జేరును. నాశమునొందుటకై జనించును; దుఃఖములననుభవించుటకు సుఖముఁబొందును; కాఁబట్టి పదార్థములు స్థిరములుకావు.

7. నీమాటలితరులవలన సవరణచేయఁబడనియెడల సరిగానుండనేరవు.

హితమువిననివాఁడు దూషణములపాలగును.

9. ప్రాణమశాశ్వతమైనది; గౌరవము సూర్యచంద్రాములుండువఱకుండునది; కాఁబట్టి ప్రాణమునువిడిచిపెట్టియైనను గౌరవమునే కాపాడుకొనవలయును.

10. మనదేహము లశాశ్వతములు; మనసంపదలుగూడ స్థిరములుగావు; యముఁడెల్లప్పుడు మనదగ్గఱనేయుండును; కాఁబట్టి మనము ధర్మమునుసంపాదింపవలెను.

11. మోహము, కోపము, అత్యాశ, అనెడియీదొంగవాండ్రు మనశరీరమునందుండు తెలివియనెడు రత్నమును దొంగిలించుటకై పొంచుకొనియున్నారు; కాఁబట్టి మనము బహుజాగ్రత్తతో మేల్కొనియుండవలెను.

12. తపస్సు, వేదాంతవిచారము, ఉల్లాసస్వభావము, శరీరపారిశుద్ధ్యము, మనఃపారిశుద్ధ్యము, భగవదారాధనము,

ఇవిగొప్పయాత్మధర్మములు; ఇవిమనసునకు నిశ్చలతనుగలుగఁజేయును.

13. తానింటియందుండి యైదింద్రియములను లోఁబఱుచుకొనుటయే తనకుతపస్సుగానున్నది; చెడ్డకార్యములయందుఁబ్రవేశింపక యింద్రియములను జయించువానికిల్లే యాశ్రమమైయున్నది; కాఁబట్టి వాఁడుతపస్సునిమిత్తమై యడవికిఁజనుట నిష్ప్రయోజనము.

విద్య.

1. మనుష్యునకు నోర్పుకవచమైయున్నది. కోపముశత్రువైయున్నది. దాయాదుఁ డగ్నియైయున్నాఁడు. మిత్రుఁడుదగినయౌషధమైయున్నాఁడు. దుర్జనులు భయంకరమైన పాములైయున్నారు. మంచివిద్యధనమైయున్నది.

2. మనుష్యుఁడు భృత్యులయందు మిగుల దయయు, స్వజనులయం దనుకూలవృత్తియు, మంచిబుద్ధిగలవారియెడలఁ బ్రీతియుఁ, దలిదండ్రులయెడలసైరణయుఁ, బండితులయెడలగౌరవమును, రాజులయెడలవినయమును, స్త్రీలయెడలఁబ్రౌఢత్వమును, గలిగియుండవలెను.

3. పిల్లలు తమతలిదండ్రులు చెప్పినట్లువిని చదువుకొని లోకులచేత మంచివారనిపించుకొనవలెను. మూర్ఖుఁడెల్లప్పుడును తలిదండ్రులకు దుఃఖముఁబుట్టించుచున్నాఁడు. అట్టివాఁడు చచ్చెనేనిఁదలిదండ్రులకు దుఃఖముదీరును. కులమునకుఁగీర్తిఁదెచ్చినవాఁడు పుత్రుఁడు. తక్కినవాఁడు దల్లికడుపుఁజెఱుపఁబుట్టినవాఁడు. గుణవంతుఁడైన పుత్రుఁడొకఁడుచాలును. మూర్ఖులు నూఱువురవలన ఫలమేమి? తలిదండ్రులకు విద్యావంతులై గుణవంతులై

న పుత్రులనుజూచి సంతోషించుటకంటె వేఱొకసం పదగలదా?

4. బుద్ధిమంతుఁడు జరామరణములు లేనివానివలెవిద్యాధనము లు గణింపవలెను. ధనార్జనమునకు సాధనములనేక ములుగలవు. వానిలోవాణిజ్యమన్నివిధముల మేలైనది.

5. బహుదేశాటనంబును, దెలిసినవారితోడ నిరంతరసాంగ త్యంబును, కావ్యశాస్త్రవిచారంబును, రాజాస్థానంబు ల బహుకాలసేవనంబును, బురుషునకెట్టివానికేని వివే కంబు పుట్టింపసమర్థంబులై యుండును.

6. ఎంతమంచివస్తువునైనను క్రమముగ నుపయోగించుకొనని యెడల ననేకనష్టములును దుఃఖములును గలుగును. మ నకుఁ బ్రాణాధారమైన యాహారమును సయితము మిత ముతప్పి భుజించునెడల ననేకరోగములు సంభవిం చును.

7. విద్యలేనివాఁడు తనయింటియందును, ప్రభువుతనయూరి యందును, రాజుతనరాజ్యమునందును, గొప్పగా నెం చఁబడుదురు. పండితుఁడుమాత్ర మన్నిదేశములయం దును, గొప్పగానెంచఁబడును.

8. కాన్పుబాధను గొడ్రాలు తెలిసికొనలేనియట్లు పండితునిక ష్టము పామరుఁడు దెలిసికొనఁజాలడు.

9. ఎంతవిద్యావంతుఁడైనను స్వారస్యమును దెలిసికొనుసామ ర్థ్యముగలిగియుండనియెడల నావిద్యయంతయు నిష్ప్ర యోజనము. అట్టివానియందుండు నితరగుణసంపదల నెవ్వరును మెచ్చరు. ఎంతఘనముగాఁబక్వము సేయఁ బడినకూరయైన నుప్పుమాత్రము లేకపోయినయెడల రు చిగానుండునా?

10. విద్యలేనివారు, సౌందర్యమును ప్రాయమును కలిగియుండి, గొప్పవంశమునందుఁ బుట్టినవారైనప్పటికిని, వాసనలేని యెఱ్ఱమోదుగ పుష్పవలెఁ బ్రకాశింపరు.
11. చుట్టములు, స్నేహితులు, ఇంక మనకునింటియొద్ద ప్రీతిగల వి గాానున్నవన్నియును మనను విడిచిపెట్టిపోవును. విద్య మాత్రము మన నెప్పటికిని విడిచిపెట్టిపోదు.

సుజనపద్ధతి.

1. ఆఁకలిఁగొనినవారల కన్నము పెట్టవలెను. దాహముగలిగిన వారికి దాహశాంతి చేయవలెను. చనిపోయినవారిని మతాచారరీతిని భూస్థాపనముగాని దహనముగాని చేయవలెను. దుఃఖపడువారల కుపశమనముఁ జేయవలెను.
2. ఐకమత్యముచేత నెంతకఠినపుపనియయినను సాధింపవచ్చును. గడ్డిపరకలు సయితము త్రాడుగాఁ బేనఁబడినయెడల, మదపుటేనుఁగును దాని చేఁ గట్టవచ్చును.
3. సజ్జనులు శ్రేష్ఠులైనపుణ్యాత్ముల యొక్క గోష్ఠిఁ గోరుదురు; ఇతరులసుగుణములనుజూచి సంతోషింతురు; తమగురువులను సన్మానింతురు; విద్యయందభిరుచిగలిగియుందురు; లోకనిందకు భయపడుదురు; భగవంతునియందుభక్తిగలిగి యుందురు; తమ్ముఁ దామణఁచుకొందురు; ఇంద్రియనిగ్రహముగలవారై యుందురు; సత్పురుషులను దూషించువారి సాంగత్యమును బరిత్యజింతురు.
4. సజ్జనులకాపదలందు ధైర్యగుణమును, సంపదగలిగియున్నప్పుడోర్పును, రాజులసభలయందు మాటలచాతుర్యమును, కీర్తియందాసక్తియును, విద్యయందుఁగోరికయును, సహజములైయున్నవి.

5. దానము, యథార్థముగాఁబలుకుట, తమతల్లిదండ్రుల యొక్కయు, గురువులయొక్కయుఁ, బాదములకు నమస్కారములు సేయుట, బలము, హృదయమందు స్వచ్ఛమైననడవడి, విద్య, ఇవి గొప్పదశయందును, పేదఱికమునందును, మనుష్యునకాభరణములై యున్నవి.

6. పరులను హింసింపకుండుట, పరులసొమ్మునపహరింపకుండుట, సత్యమునందుఁబ్రీతిగలిగియుండుట, దానముచేయుటయందాసక్తిగలిగియుండుట, పరస్త్రీలను గుఱించి సంభాషణములను జేయకుండ మూఁగతనమును వహించియుండుట, ఇతరులకోరికలనుదీర్చుట, తలిదండ్రులు మొదలైన పెద్దలయెడల నడఁకువగానుండుట, జంతువులయెడల దయగలిగియుండుట, మతనీతిశాస్త్రములనభ్యసించి వానిప్రకారము యుక్తముగాఁబ్రవర్తించుట, ఇవి మేలుపొందుటకు ఘనమైనమార్గములై యున్నవి.

7. గొప్పవారిహృదయము సంపదగలిగినప్పుడు కలువపూవువలె మెత్తగానుండును. ఆపదసంభవించునపుడు పర్వతమువలె కఠినముగానుండును.

8. నీతిప్రవర్తనమును, మహాకష్టదశయందుసయితము పాపకర్మమును జేయకపోవుటయు, దుర్జనులను యాచించకుండుటయు, దారిద్ర్యకాలమందును గోరికలులేకుండుటయు, దుఃఖమునుబొందియున్నప్పుడును ధైర్యముతప్పకుండుటయు, పండితులతో నత్యంతానుకూలముగానుండుటయు, ననునీగుణములు సజ్జనులకు స్వభావసిద్ధములై యుండును.

9. యాచకుఁడు తనయింటికివచ్చినపుడు సంతోషముతో రహస్యముగానతనికిదానము సేయుటయుఁ, దానుజేయు

నుపకారము నితరులతోఁ జెప్పకుండుటయు, మిత్రులు తమకుఁ జేయు నుపకారములను రాజసభలయందుఁ బ్రచురము చేయుటయు, నిందార్హములగు పనులలోఁ బ్రవర్తింపకుండుటయు, ననునివి సజ్జనులకుఁ బ్రకృతిసిద్ధములై యున్నవి.

10. అధమునిఁ గొల్చువారియొక్క పౌరుషవృత్తి, కాల్చఁబడిన యినుమునందు పేరులేకుండ నశించిన నీటివలెనుండును; మధ్యమునిఁ గొల్చువారియొక్క పౌరుషవృత్తి తామరాకునందు ముత్యమువలెఁ బ్రకాశించు నీటివలెనుండును. ఉత్తమునిఁ గొల్చువారియొక్క పౌరుషవృత్తి, ముత్తెపుచిప్పలోఁ బడి కాంతితో రత్నభావమును బొందిన నీటివలెనుండును.

11. ఎవ్వఁడు దనతండ్రిని సత్కారములచేత మిక్కిలి సంతుష్టునిగాఁ జేయునో, యతఁడే సుతుఁడు. ఏ స్త్రీ తనభర్తయాజ్ఞకులోఁబడి నడుచుకొనునో, యామెయే మంచి భార్య. ఏ మనుష్యుఁడాపదయందును, సంపదయందును, సమానమైననడవడి గలవాఁడో యతఁడే హితుఁడు. ఈమూడును గొప్పపుణ్యము చేసినవారికే లభించును.

12. అతినమ్రతవల్ల మిక్కిలి యౌన్నత్యముఁ జెందినవారును, ఇతరులయొక్క సుగుణములను బ్రచురముఁ జేయుటచేతఁ దమగుణాధిక్యమును బ్రసిద్ధపఱచుకొనువారును, అన్యులకోరికలను దమసామర్థ్యముచేత నెఱవేఱచుటవలనఁ దమమనోభీష్టమును దీర్చుకొనువారును, కఠినముగా మాటలాడువారలనోరిమితోఁ దిరస్కరించువారును, అందఱిచేతను సన్మానింపఁబడఁదగినవారై యున్నారు.

13. చెట్లధికమైన రసముగలపండ్ల భారమును వహించివంగియుండును; మేఘములాకాశమునందల్లాడుచు జలమునిచ్చును. ఈప్రకారముగానే సత్పురుషులు కలిమిచేత గర్వితులుగాక పరోపకారములనే చేయుచుందురు.

14. చెవి శాస్త్రములయొక్క వినికిచేతను రాణించునుగాని కుండలములుధరించుటచేత రాణించనేరదు. హస్తము దానముచేతఁ బ్రకాశించునుగాని కంకణములు ధరించుటచేతఁ బ్రకాశించనేరదు. దయగలవారిశరీరము పరులకుపకారముచేయుటచేత రాణించునుగాని గంధము పూసికొనుటచేతఁ బ్రకాశింపనేరదు.

15. పరులవలన యాచింపఁబడకుండ సూర్యుఁడు తామరపువ్వులను వికసింపఁజేయును. చంద్రుఁడు కలువపువ్వులను వికసింపఁజేయును. మేఘుఁడుజలమునిచ్చును. ఈప్రకారమె సత్పురుషులు తమంతటఁదామేయన్యులకుపకారముఁజేయఁబూనుకొందురు.

16. ఉత్తములుతమకార్యములను సయితము విడిచిపెట్టియన్యులకు మేలుసేయుదురు. మధ్యములు తమకార్యము నెఱవేఱుచుకొనుచుఁ బరులకు మేలుసేయుదురు. అధములు తములాభముకొఱకు పెఱవారలకార్యములను జెఱిచి యపకారముఁజేయుదురు. అధమాధములువ్యర్థముగా నొరులకుహానింజేయుదురు.

17. లోకోపకారులైనవారే సార్థకజన్ములయియున్నారు. అట్లుకానివారు నిరర్థకజన్ములయియున్నారు.

18. దురాశనువిడుచుటయు, సైరణసేయుటయు, గర్వమునువదలుటయు, దుష్టమయిన పాపాసక్తిలేకుండ నుండుటయు, యథార్థముగానుండుటయుఁ, బెద్దలయభిప్రా

యములననుసరించి ప్రవర్తించుటయు, సజ్జనులను సేవించుటయు, నిర్మలత్వముగలిగియుండుటయు, శత్రువులనుసయితము దయతోఁ జూచుటయుఁ, బూజ్యులయెడలననురాగముగలిగియుండుటయు, వినయమునుసంపదనుఁ బొందియుండుటయు, బీదలయందు దయగలిగియుండుటయు, నివి యోగ్యధర్మములని యెఱుఁగవలెను.

19 ప్రజలకుపకారములు సేయునట్టియు, సజ్జనులమంచిగుణములను బ్రశంసించునట్టియు, అసూయాహంకారములను విడుచునట్టియు, సత్పురుషులీప్రపంచమునందరుదుగనుందురు.

20. శ్రేష్ఠమైన బంగారము మిక్కిలి తక్కువవిలువగల కంచువలె శబ్దములేకుండునటుల్ల యోగ్యుఁడణగియుండునుగానియల్పునివలె నూరక లేనిపోనిమాటలు చెప్పఁడు.

21. పురుషుఁడు కఠోరములైనమాటలను వచించకుండుటచేతనను, పాపపుపనులను విసర్జించుటచేతనను, సకలస్థలములయందు నుత్తముఁడని ప్రసిద్ధిఁజెందును.

22. లోకులు తన్నుఁబొగడఁగాదానినివిని తానుసంతోషింపకపరులకు మేలుగలుగఁజేయుచుఁ గీడుసేయనివాఁడు సత్పురుషుఁడు.

23. తనమాటసాగుచున్నప్పుడు వైరణచేసి తానుబీదవాఁడైనప్పటికినిడనకుఁగలిగినదానిలో యాచకులకుఁ బ్రీతితోనిచ్చువాఁడు పుణ్యపురుషుఁడైయున్నాఁడు.

24. జనులకుసమ్మతమైననడతనడుచుచు, నింద్యములైన చెడుపనులుసేయక, యితరులయొక్క మేలుగోరుచు, నందఱికిననుకూలముగా బ్రదుకునదే బ్రదుకనియెఱుఁగవలయు.

25. తగినవేషము, ఆత్మస్తుతిఁజేసికొనమి, తానుబాధఁజెందినప్ప

టికి నితరులను దూషింపకుండుటయు, ధర్మము(జేసిన త
రువాత నిచ్చితినని చింతించకుండుటయు, కష్టకాలమం
దైన(గులాచారము(దప్పకుండుటయు, క్షేమకరములు.

26. పరులుతనమీ(ద(గోపించినను దానుగోపింపక, తనవిషయ
మైకీడుమాటలను వచించినను దానువిననివానివలె బ
దులుమాటలను జెప్పక తానవమానము(బొందినప్పటికి
ని దానిని మనస్సునందుంచని పురుషు(డుజ్ఞానవంతు(డు.

27. జీవహింస చేయకుండుటయు, యథార్థముగామాటలా
డుటయు, ఇంద్రియనిగ్రహమును, దయయు, ఇవియే గొ
ప్పతపస్సైయున్నవి.

28. సముద్రుడు సర్వశ్రేష్ఠవస్తువులకు స్థానభూతు(డైనందున
నన్నినదులు నాసముద్రమునే చేరునట్లు, సంపదగలవా
నియొద్దకే సకలజనులు నెంతదూరమునను౦డియైనను
వచ్చి చేరుదురు.

29. బంధువులకు లేమిసంభవించునప్పుడు ప్రేమతోవారినిగా
పాడుటమంచిస్థితిలోనున్నవారికివిధి. ఈప్రకారమేయొ
కప్పుడోడలలో బండ్లును, బండ్లలోనోడలును వచ్చుచుం
డుట మనముచూచుచున్నాముగదా.

30. గొప్పగుణములు గలవా(డితరులు దనకపకారము(జేసిన
వారికి(దానుపకారమెచేయును గాని చెఱుపు(జేయనే
ర(డు. కష్టముతోనధికముగా(దరచ్చ నారంభించిన
యెడల నాత్రచ్చ(బడిన పెఱుగు వెన్ననీయదా?

31. వంశము నందెకఁడనో యొకచోట ధర్మగుణసంపన్ను(
డొకఁ(డేపుట్టును గానియధికముగ(బుట్టరు. గొడు
గునకుపయోగించు పుల్లయెకఁడనో యొకచెట్టున
నొరుకునుగాని యన్నిచెట్లయందు దొరకనేరదు.

32. సజ్జనుఁడు లోకోపకారమైన పనియెంతకఠినమైనదైనను బు ణ్యముకొఱకుఁ జేయును.

33. పరోపకారియైన దాత తానితరులకిచ్చుటకుఁ దనయొద్దధన ము లేకపోయినను మఱియొకనియొద్దఁదెచ్చియేని ఇచ్చు టకుఁబ్రయత్నముఁ జేయును. మేఘుఁడు సముద్రమున కుఁబోయి యుదకమునతీసికొనివచ్చి సమస్తప్రాణుల కునిచ్చి సంరక్షింపలేదా?

34. ఉత్తముఁ డొకపని లోకోపకారముగా నుండునెడల దాని సాధించుటకెంత కష్టపడియైనను బ్రయత్నము చేసి నెఱ వేఱుచును.

35. యోగ్యునిసంభాషణము సాధారణముగాఁ బ్రీతికరమై యే యుండును. ఒకప్పుడు కఠినముగా మాటలాడినను హా నికరముగాదు. వానగురియుచల్లని మేఘమొకప్పుడు వ డగండ్లుగురిసిన నవిచల్లనినీళ్లేయగునుగాని రాళ్లగునా?

36. మంచిగుణములుగలవానికి రూపు, సంపదలు, లేకపోయిన ప్పటికిని బుద్ధిమంతులతనిని గొప్పగానెంచుదురు. ఖర్జూ రపుకాయపైకిఁ గఱుకుగానున్నప్పటికిని లోనిమాధుర్య మునుబట్టిప్రజలుసంతోషపూర్వకముగా దానిఁగైకొం దురు.

37. మానవంతుఁడితరులు తన్నవమానపఱిచినయెడలఁ దనప్రా ణమునైనవిడిచిపెట్టునుగాని యవమానమునకోర్వఁజా లఁడు.

38. ఎడతెగనిపుణ్యముచేయువానికి సంపదతొలగినను తిరిగి ల భ్యమవును. మాసాంతమునందుఁజంద్రునకుఁ గళలన్ని యుఁబోయినప్పటికిని తిరిగి సంపూర్ణముగాఁబ్రకాశిం చలేదా.

39. సుగుణసంపన్నుఁడైనవానికొకతప్పును చెడుగుణములుకలిగినను తగదని యితరులుచెప్పినయెడల వానినివిడిచిపెట్టును. నీటియందుకొంచెముబురదయున్నప్పుడు చిల్లగింజను (ఇండుపుగింజను) రాసినట్టయిన నీరంతయుఁదేటగానుండదా?

40. దయారసముగలమనుష్యుఁడు మిగుల బాధపడియుండినను లోకులతనియొద్దకుఁజేరుదురు. గానుగాడినపిమ్మట పారవేయఁబడినచెరకుపిప్పిని సంతోషముతోఁ జీమలు చేరవా?

41. నదులునీళ్లను తాముత్రాగవు. చెట్లుతమతియ్యనిపండ్లను తాముతినవు. మేఘములుతమవలనఫలించిన ధాన్యములను తామనుభవింపవు. కాఁబట్టి మంచివారి సంపదలితరులకుఁ బ్రయోజనకారిగానున్నవి.

42. ఈవి, మంచిమాటలాడుట, ధైర్యము, మంచిచెడుగులను తెలిసికొనెడితెలివి, ఈనాలుగును మనతోఁగూడఁబుట్టుగుణములేకాని నేర్చుకొనుటచేతఁగలుగునవికావు.

43. నిజము, ఈవి, ఓపిక, మంచిస్వభావము, క్రూరకార్యములుచేయకుండుట, తపస్సు, దయ, ఈగుణములెవనియందుండునో యతఁడే బ్రాహ్మణుఁడని ధర్మశాస్త్రము చెప్పుచున్నది.

44. సంతోషకరమైన ముఖమును, పరిశుద్ధములైనచూపులును, మంచిచరిత్రములను వినుటయందభిరుచియును, మధురమైనమాటలును, ఎల్లప్పుడును స్నేహితులనుమిక్కిలి యానందముతోఁ జూచుటయును, ఇవి రసికుఁడైనవానికి గురుతులు.

45. ఈలోకమందు భూదానముకంటె నధికమైనదానముకనఁ

బడను; అన్నదానము దానితోఁదుల్యముగా నుండవ
చ్చును; ఇతరులకు ధర్మార్థముగా విద్య నేర్పుటయిం
తకంటె హెచ్చైనదానము.

45. జంతువులయెడల క్రౌర్యము లేకుండుటయు, నిజము చెప్పుట
యు, ఇతరుల ద్రవ్యముల నపహరించకుండుటయు, దా
నము పుచ్చుకొనకుండుటయు, ఇవి గొప్ప యాత్మగుణము
లు. ఇవి జనులయొక్క మనస్సును నిర్మలముఁ జేయు
చున్నవి.

దుర్జనపద్ధతి.

1. భోజనప్రియత, మాత్సర్యము, సోమరితనము, అహంకార
ము, కోపము, లోభము, మోహము, ఇవిదుర్గుణములు.
2. అనేకులు తాము ధనవంతులగుటకు మితిలేని యన్యాయము
లు, కపటములు, పాపములు, అబద్ధములైన వ్యవహార
ములు, ఇవి చేయుచున్నారు. దప్పిగలవాఁడు సముద్ర
జల మెంత త్రాగినను దప్పి తగ్గక యధిక బాధఁబడును.
3. గుణదోషములు విచారించి వీఁడుపూజ్యుఁడు వీఁడపూజ్యుఁ
డని నిర్ణయింపవలెనుగాని జాతిమాత్రముచేత నిర్ణ
యింపఁగూడదు.
4. పరులకు నేనుగీడు సేయఁబోను, వారు నాకొకకీడు సేయఁ
బోరని నమ్మరాదు. మంచివారికి సహితము దుష్టులవల
న భయముగలదు.
5. నిర్హేతుకమైనజగడంబును, గరుణ లేకపోవుటయుఁ, బర
స్త్రీలయందుఁ బరధనములయందుఁ గోరికయును, జుట్ట
ములయందు సజ్జనులయందు నసూయయు, ననునీగు
ణములు ప్రపంచమునందు దుర్జనునకు స్వభావసిద్ధము

లయియున్నవి.

6. ఘనమైన మాణిక్యముగలిగియున్న పామును మన మెట్లువిస ర్జింతుమో యాప్రకారమే విద్యచేతనలంకరింపఁబ డిన దుర్జనునిసయితము మనము విసర్జింపవలెను.

7. దుర్జనుఁడు, బిడియముగలమనుష్యుని మూఢునిగాను, మంచినిష్ఠాపరుని మోసగానిఁగాను, శుచిగానుండు వానిఁగపటినిగాను, శూరునిదయలేనివానిఁగాను, జ్ఞానినిబుద్ధిలేనివానిగాను, శ్రోత్రప్రియునిననఁగాఁజె వులకింపుగ మాటలాడువాని నప్రయోజకునిఁగాను, బలవంతునిగర్వినిగాను, జక్కఁగమాటలాడువానిని వదరుబోతునుగాను, నెంచును. మఱియుసజ్జనునియొ క్క సుగుణములను దుర్గుణములనుగా నెన్నుచుండును.

8. ధనమునందత్యాశగలిగియుండుటకంటె దుర్గుణంబువేఱు లేదు; కొండెములుచెప్పుటకంటెఁ బాపమువేఱొకటి లేదు; సత్యవాక్యమును మించినతపస్సులేదు; మనస్సుప రిశుద్ధముగానుండుటకంటె తీర్థసేవలేదు; సౌజన్యము కంటె హెచ్చైనపరివారములేదు; సత్పూజ్యతయనఁ గా పరువుకంటెఁబ్రకాశమానమైన యలంకారములే దు; విద్యకంటెవిలువగలధనమేదియునులేదు; లోకనిం దకంటెనీచమైనచావుమఱిలేదు.

9. ప్రభువులయొద్ద భృత్యుఁడు మౌనముగానుండునెడల మూఁ గవాఁడనియు, మంచివక్తగానుండునెడలనధికప్రసంగి యనియు, సమీపమందుండునెడల గర్వితుఁడనియు, దూరముగానుండునెడల భయముగలవాఁడనియు, స హనముగలిగియుండునెడలఁ బిఱికియనియు, నభిమాన వంతుఁడు గాననఁగాఁదనగౌరవమును గాపాడుకొను

వాఁడుగా నుండు నెడలఁదాలిమి లేనిబంటనియు, నూ హింతురు గనుక ప్రభువులయొక్క సేవ, మునులకైనన సాధ్యమైయున్నది.

10. దుష్టులకధికారమిచ్చునట్టియు, నిరంకుశముగాఁ బ్రవర్తిం చునట్టియు, నెల్లప్పుడుసుగుణములకు శత్రువైనట్టియు, విధివశము చేతసంపదనుబొంది గర్వించునట్టియు, దు మార్గ ప్రభువులను సేవించుట యెట్టివారికిని మేలుగ లుగఁ జేయనేరదు.

11. చెడ్డవారియొక్క మైత్రి యారంభమందు మిక్కిలి విశేష ముగానును, బిమ్మటఁదక్కువగానునుండును. సజ్జనుల మైత్రి మొదటకొంచెముగానును, తరువాత నధికముగా నునుండును.

12. భూమియందితరులకు శ్రమముగలుగఁ జేయక గడ్డితినిజీవిం చునట్టి జింకలకు వేఁటకాండ్రును, ఉదకము చేత జీవిం చునట్టిచేపలకుజాలరులును, సంతోషముగా జీవించు నట్టి సజ్జనులకు దోషారోపకులును, కారణములేని శత్రు వులైయున్నారు.

13. తామరరేకులవంటి ముఖవర్చస్సును, చందనమువలె చల్ల నైనమాటలును, కత్తెరతోసమానమగు తీక్ష్ణమైనహృ దయమును, విశేషనమ్రతయును, మోసగాని లక్షణ ములు.

14. పరులతప్పులను బయలుపఱుచుటకందఱును సమర్థులే కానితమతప్పులను దెలిసికొనునట్టి వివేకులెవ్వరునుగా నరారు.

15. బీదలకివ్వక భాగ్యవంతులకిచ్చువాఁడు లోకులుదన్నుమె చ్చుకొనవలెనని తలఁచువాఁడే కానిపరులకుపకారముఁ

జేయువాఁడుకాఁడు.

16. పాముపడగనీడను జేరినకప్పయెట్లుబాధింపఁబడునో, యట్లె ల్లపుడునుదప్పులే వెదకుచుండు యజమానునియొద్దఁ గొలుచువాఁడు దప్పకబాధఁజెందును.

17. కుక్కకుదారతనమిచ్చి బంగారుగద్దెపైఁగూర్చుండఁ బెట్టిన నది దననీచగుణమును విడువకుండునట్లు నీచునకుగొప్ప దశవచ్చినను దనయల్పగుణమును విడువఁడు.

18. పామునకుఁదలయందును, తేలునకుఁదోకయందును విషముండును; దుష్టునికట్టినియమములేక దేహమందంతట విషమువ్యాపించి యుండును. కాఁబట్టి దుష్టుఁడు సర్ప వృశ్చికములకంటెఁ గ్రూరుఁడు.

19. బలిష్ఠుఁడనని గర్వపడి యందఱితోవిరోధపడు మనుష్యుఁడు మిక్కిలియల్పములగు చలిచీమలవలనఁబొలియు, బలముగలసర్పమువలె నశించును.

20. సరియైనయెత్తు బంగరుఁగలిపికరఁగించి పోసినప్పటికి నిత్తడి బంగరు గానియటుల నీచునికెంతబోధించినను సహజమైనయల్పగుణము విడువఁడు.

21. కోపము, ఓర్వలేనితనము, గర్వము, అతృప్తి, దురభిమానము, నిర్వ్యాపారము, ఇవియల్పునిగుణములై యున్నవి.

22. పరుల ధనమును, విద్యాతిశయమును, శక్తిని, ప్రతాపమును జూచి యోర్వలేనివాఁడు రోగములేని పరితాపమును బొందును.

23. ఎవఁడు తనకుజరిగియుండియుఁ దనతలిదండ్రులకు ధనము మొదలైన వానినివ్వకయుండునో యట్టిమనుష్యుఁడు పిష్టుటఁదనమాంసమును దానేభక్షించువాఁడుగా నెన్నఁబడును. ఎవఁడు దనతల్లిదండ్రులనును, భార్యమొద

లైనవారిని నిరక్షింపఁడో, వాఁడు బ్రతికియుండియుఁ జచ్చినవానితో సమానుఁడగును.

24. అవయవహీనుని, పేదవానిని, చదువురానివానిని, సౌందర్యము లేనివానిని నిందించుట పాపము.

25. మనుష్యుఁడు ధనబలాతిశయమువలన యోగ్యులకపకారముఁ జేయునెడలఁ దనకునాశమే కలుగును; హిరణ్యకశిపుఁడను రాక్షసుఁడు సుగుణసంపన్నుఁడైన ప్రహ్లాదునకుఁ గీడుఁ జేసి నాశమును బొందలేదా?

26. పెట్టెలోనుండు గొప్ప వెలగల చీరెలను నిష్ప్రయోజనముగాఁ జిమ్మటపురుగులు కొట్టికి పాడు చేయునట్లు సజ్జనుఁడు దూరముగాఁ దొలఁగియుండినను దుర్మార్గుఁడో ర్వఁజాలక నిష్కారణముగా వానికపకారమే చేయును.

27. నీవొకనిహింసించుదినముకంటె దానిప్రతిఫలమును నీవనుభవించవలసినదినము మిక్కిలికఠినముగానుండును.

28. పుష్పములతోను, పండ్లతోను, నిండియుండు చెట్లను చీడపురుగు కొరికిపాడుచేయునేగాని చేరెడు నీళ్లుపోసి యొకచెట్టునైనను బెంచఁజాలదు. ఈప్రకారమే దుర్జనుఁడితరులకుఁ జెఱుపునే చేయునుగాని కొంచెమైనను మేలుసేయలేఁడు.

29. మడ్డిమనుష్యుఁడు దొడ్డగుణములుగలవానితో నెంతకాలము సహవాసముఁ జేసిన నతని మంచిగుణములను గ్రహింపఁజాలఁడు.

30. ఈఁగకసహ్యాకరమైన చీముతోఁ గూడినవ్రణముపైనుండుట యందేయిష్టముగాని నిర్మలమైన కస్తూరిపైనుండుట యందిష్టముండదు. ఈప్రకారమే యయోగ్యుఁడు మఱియొకయయోగ్యునితోనే సహవాసము చేయునుగాని

యోగ్యునితో సహవాసము చేయుటయం దెంతమాత్ర
ము నిష్టపడఁడు.

31. క్రూరమైనమనస్సుగల యజమానుని సేవించు యోగ్యుల కుఁగూడనా క్రూరగుణమే పట్టుబడి చెడుప్రవర్తన మ భ్యాసమగును. గోదావరి మొదలైన గొప్పనదులు సము ద్రములోఁగలిసినమాత్రమున వానికిముందున్న మాధు ర్యాదిగుణములు చెడి యుప్పదనమే తప్పకకలుగును గదా.

32. తాను జేయుదుర్మార్గత యెంత నేర్పుతోదాఁచి యుంచిననది బయలుపడకమానదు. రాగిమీఁదఁబూయఁబడిన బంగా రపునీరు చెదరిపోవునప్పుడు క్రమక్రమముగా రాగిబయ లుపడదా?

33. పాముసకుఁ బాలువోసినచో దానివిషము వృద్ధిబొందున ట్లు, దుర్జనునకు మేలుసేయు నెడల దుర్గుణములే పెఱిగి కీడుసంభవించును.

34. నీచుఁడు గొప్పవారినినిందించు నెడలఁ దాను జేయఁబూనుప నులు చెడఁగొట్టుకొనుటయే కాక, నిరర్థకమైనతప్పును జెం ది, తనప్రాణమునుగూడఁబోఁగొట్టుకొనును.

35. ఇతరులమేలు గోరనిబుద్ధిహీనుఁడు సంపదయందును దారి ద్ర్యదశయందు నేకరీతిగానే యుండును. గుడ్డివాఁడ ర్ధరాత్రియందును బట్టపగటియందును నేకరీతిగానే యుం డును గాని, వానికి నొకదానివలన నష్టమును మఱియొక దానివలనఁబుష్టియును లేదుగదా.

36. అల్పుఁడు మర్యాద విచారించకుండఁ గఠినమైన మాటలేప లుకును. గుణపూర్ణుఁడైన బుద్ధిమంతుఁడ ట్లెంతమాత్రము నుబలుకఁడు. నీళ్లు తక్కువగానున్న కుండతొణుకును

గాని నిండుకుండ తొణుకునా?

37. పాపపునడవడి గలవాఁడు ప్రకాశవంతుఁడుగాఁగనఁబడిన ప్పటికిని దనలోపలనుండు చెడుగుణములు పోనేరవు గనుక నట్టివానినినమ్మఁగూడదు. పాపటికాయ, పైకిను న్ననికాంతిగలదై యున్నప్పటికిని, దానిలోనుండు విరోధపు చేఁ దెన్నివిధములనైనఁ బోనేరదు.

38. తెలివిలేనివాఁడు మంచి తెలివిగలవారితోనుండినప్పటికిని వారినడవడిపట్టుబడదు. ఒకసరస్సులోపల హంసలతో నుండుకొంగ కాహంసలనడక లేలాగునఁగలుగును.

39. ఇతరులను నిందించువాఁడు, చేయవలసినపనులను చేయకుండువాఁడు, నీచబుద్ధిగలవాఁడు, దీర్ఘకోపి, వీరునలుగురును నీచులు.

40. తేలునకుఁదోకయందును, ఈఁగకుఁదలయందును, పామునకుఁగోరలయందును, దుర్మార్గునకు సర్వశరీరమునందును, విషముండును.

41. వ్యాకులపడుచు దానముచేయుట, ముందు చేసినమేలును మఱచుట, దుఃఖస్వభావము, చెడుప్రవర్తనము గలవారినిఁబొగడుచుండుట, ఇవి దుస్స్వభావముగల మనుష్యునికి గుఱుతులై యున్నవి.

42. దివ్యజ్ఞానము, నిజము, తపస్సు, మంచిప్రవర్తనము, బుద్ధి, ధనము, గొప్పతనము, ఈగుణములన్నియును స్త్రీలోలుని విడిచిపెట్టి పోవును.

వైరాగ్యము.

1. హంసములను, శుకములను, మయూరములను, నానావర్ణములుకలవానిగా సృజించినయీశ్వరుఁడే వానికిఁదగి

నవృత్తి కల్పించెను.

2. మనకు సత్యమైన జ్ఞానమును బ్రసాదించుటకును సన్మార్గమున నే బ్రవర్తింపబుద్ధిఁ బుట్టించుటకును నిరంతరమును సర్వకారుణికుఁడైన యీశ్వరుఁ బ్రార్థింపవలయును.
3. ఎంతటివారు మనకు సహాయము చేసినను, భగవంతుఁడు నియమించిన కాలముననే మనపనులు నెఱవేఱును.
4. కుండల యొక్క ఆకారములు వేలువేలుగానున్నప్పటికిని మన్నొక్కటే. నగలనేకములైనప్పటికిని బంగారమొక్కటే. అనేక గోవులవలనఁ గలిగినప్పటికిని పాలొక్కటే. నానాశరీరములందుండినప్పటికిని దేవుఁడొక్కఁడే.
5. చనిపోయినవానిని ధనము గృహమందే విడిచిపెట్టును; స్నేహితులును చుట్టములును కాటియందు విడిచిపెట్టిపోవుదురు. అయితే వాఁడు చేసిన మంచిపనులును, చెడ్డపనులు మమాత్రము, వానివెంట వెళ్లును.
6. లోకమునందు మన బ్రతుకు నిశ్చయము గాదు; మనవయః కాలమును, ద్రవ్యమును, శాశ్వతములుగావు. ఆలు, బిడ్డలు మొదలైనవారు శాశ్వతముగానుండరు. సత్కార్యములును, కీర్తియును ఈ రెండే శాశ్వతముగానుండును.
7. భగవత్ప్రియములయిన పనుల కేధనము వినియోగింపఁబడునో, యాధనమంతయు భగవత్ప్రీతి చేతఁ దనయంతటఁదానే పెఱుగును.

వివిధధర్మములు,

1. పరులకు మేలుఁ జేయుట పుణ్యము సంపాదించుటకొఱకే; కీడుఁ జేయుట పాపమును సంపాదించుటకొఱకే.
2. ఈఁగలు, గాలి, భోగపుది, బిచ్చపువాఁడు, ఎలుక,

ఈమెదును పరులను బీడించును.

3. కోపమన్నిపనులను జెఱచుటకుఁ గారణమగును గనుక, నాకోపమును విడుచువాని కన్నికార్యములును సిద్ధించును.

4. ఆఁడుది దుఃఖించుట దరిద్రము గనుక, లేనిపోనితప్పులెంచి జగడములాడి పెండ్లామును దుఃఖపెట్టఁగూడదు.

5. ఏసమయమున నెట్లునడువవలెనో, యది దెలిసి నడుచువాఁడు, తందరలేక ఫలమును బొందును.

6. చెఱువు పూర్ణముగా నిండునప్పుడు, కప్పలు దమయంతటఁదామేవచ్చి చేరునట్లు, సంపద గలుగునప్పుడు, బంధువులు వచ్చి చేరుదురు.

7. ప్రశస్తమైన బంగారములోనైనను, వెలిగారము చేరకయుండినయెడల, నదియతుకఁబడనియటుల, మనుష్యుఁడెంత విద్యావంతుఁడైనను, ప్రాపకబలము లేనియెడల, వృద్ధిలోనికి రానేరఁడు.

8. చకోరములనఁగా వెన్నెలపక్షులు, చంద్రోదయమయినందుకును, జక్కవపక్షులు సూర్యోదయమయినందుకును, సంతోషించును.

9. స్త్రీలు ఎంతతఱచుగా నద్దములోఁజూచుకొనుచుందురో, యంతతఱచుగా గృహకృత్యములను పేక్షించుచుందురు.

10. ఏబదిసంవత్సరములు పాటుపడి సంపాదించిన మంచిపేరు, ఒక్క యవివేకపుపనివలనఁబోగొట్టఁబడవచ్చును.

11. దరిద్రుఁడు నూఱుతప్పితములు చేసినను దనతోడివారు సయితము వానిని గణింపరు, గొప్పవాఁడొక్కతప్పితముఁ జేయునెడల నది బహుత్వరితముగాఁ బ్రపంచమంతట

వ్యాపించును.

12. వెండియు, బంగారమును, జాతిలోఁబుట్టినప్పటికిని బ్రతి జాతియందు నీలోహములు దొరకనేరవు.

13. మాణిక్యము బురదలోఁబడినప్పటికిని మాణిక్యమే యందురు; ధూళియాకాశముపై కెగసినప్పటికిని ధూళియేయందురు.

14. రాఁబోవునుపద్రవములను ముందుగాఁ దెలిసికొని వానిని నివారణముఁ జేసికొనుట కుపాయములు వెదకువాఁడు మిగులసుఖపడును; అట్టియుపద్రవములు సంభవించిన తరువాతనయినఁదగినప్రయత్నములు చేసి తప్పించుకొనువాఁడు కొంతసుఖపడును; ఏమియుఁ దెలియనివాఁడు బొత్తిగాఁ జెడిపోవును.

15. బంగారుబొమ్మకు మసిపాఁతగట్టినయెడల నసహ్యముగానుండునుగనుక, అందమైనవస్తువును జక్కనివస్తువుతోనే చేర్పవలెనుగాని కురూపవస్తువుతోఁ జేర్పఁగూడదు.

16. మనుష్యుఁడు బీదవాఁడైనప్పుడు చుట్టములనాశ్రయించినయెడల వారు మిక్కిలి యల్పునివలె నలక్ష్యము సేయుదురు.

17. ఏనుఁగు బురదలోదిగబడినయెడల దానిని లేవనెత్తుటకు ఏనుఁగేసామర్థ్యముగలదిగాని పందికి అట్టిశక్తి లేదు; ఈ ప్రకారమేగొప్పవారికి ఆపదవచ్చినయెడల గొప్పవారే తప్పింపసమర్థులు.

18. కీలుబొమ్మ తనకీలూడినతరువాత నెప్పటివలెనుండక చెడిపోవునట్లు మనుష్యుఁడు తనసహజస్థితితప్పినయెడలఁ జెడిపోవును.

19. మంచివాఁడను కీర్తిని సంపాదించుటకు బహుదినములు

పాటుపడవలసియుండును; అపకీర్తి తెప్పపాటుకాల
ములోనే సులభముగావచ్చును.

20. డాబుగా బట్టలుకట్టి రాజసముగా జీవించినయెడల అహం
కారము గర్వము మదము గలుగుటయేగాక మోహ
చింత మొదలయిన దుర్గుణములు గలుగును.

21. పరుల మేలుజూచి యోర్వలేనివాఁడును రోఁతగలవాఁడు
ను సంతుష్టిలేనివాఁడును కోపముగలవాఁడును ఎల్ల
ప్పుడుసందేహించువాఁడును ఒకనియింటఁ గడుపుకూటి
కిఁ గాచుకొనియుండువాఁడునను నాలుగురును దుఃఖ
మునుబొందువారలైయున్నారు.

22. నీచుఁడు దనయజమానుని యెదుట నతివినయచేష్టలచేఁ ద
ననీచత్వమును గనపఱుచును. గొప్పవాఁడు స్వభావ
గాంభీర్యముగలిగి యథోచితముగ నుండును.

23. వీఁడు తనవాఁడనియు వీఁడు పరుఁడనియు నెన్నుట లఘు
బుద్ధులకుండును. మహాత్ములకు లోకమే కుటుంబము.
ప్రపంచమున్నంత కాలము మనము బ్రదుకఁబోము.
కాఁబట్టి యున్నంతకాలమందఱికిని మంచివాఁడనిపిం
చుకొనిపోవుట శ్రేయము.

24. దుర్జనుఁడు తలఁచునది యొకటి, చెప్పునది మఱియొకటి,
చేయునది యింకొకటి. సజ్జనుఁడు తలంచునదియుఁ జె
ప్పునదియుఁ జేయునదియు నొకటియేయైయుండును.

25. ముందుగాఁ జోటుఁ జూచి పాదముమోపి తరువాత వె
నుకటి పాదమెత్తవలెను. ఆప్రకారమే స్థానాంతర
మును విచారించికొనక పూర్వస్థానమును విడువఁబూ
నుకొనరాదు.

26. అల్పుని యాచించుటకంటె నిప్పులలోఁబడి శరీరమును గా

ల్చికొనుట మేలు; అనృతమాడుటకంటె మౌనముగా నుండుట మేలు; పరుల ధనమును దోచుకొనుటకంటె భిక్షమెత్తుకొనుట మేలు.

27. వివేకహీనుఁడైన ప్రభువును గొలుచుటకంటె వనవాసము త్తమము. యాచించుకొని బ్రతుకుటకంటె మరణము శ్రేయము. సేవకవృత్తి మానమును హరించునట్లు యాచనవృత్తి సమస్త గౌరవములను హరించును.

28. ప్రియవచనములతోడిదానము, గర్వసహితముగాని జ్ఞానము, క్షమాసహితమైన శౌర్యము, త్యాగయుక్తమైన విత్తము, ఈనాలుగును లోకమందు దుర్లభములు.

29. సర్వదానములు, సర్వవ్రతములు, సర్వయాగములు, శరణాగతరక్షణముతో సరిగావు. శరణాగతుల నుపేక్షించుకంటె నధిక పాపము లేదని ధర్మజ్ఞులు చెప్పుదురు.

30. ఉదరపోషణమునకయి పరులకు శరీరమమ్ముకొనుట మిక్కిలి హేయము; పరాయత్తవర్తనుఁడు మృతకల్పుఁడు. అయినను సేవకుఁడు స్వకృత్యములయందు స్వామిచేత మన్ననఁబడెనా, సేవా దుఃఖము గొంతనిస్తరించును. ఉపేక్షింతుఁడయ్యెనా దానికంటె దుఃఖము లేదు. పరాభూతుఁడయ్యెనేని జెప్పవలసినదేమి; కాన సేవకవృత్తిచే వచ్చుపాయసముకంటె స్వచ్ఛందవృత్తిచే లభించు గంజి మేలు.

31. హితాహిత వివేకములేక విహితకర్మములు అనఁగా విధింపఁబడిన పనులు మాని స్వోదరముమాత్రము పూరింపఁగోరువాఁడు అనఁగాఁ దనకడుపునుమాత్రము నింపించుకొనఁగోరు వాఁడు పశుతుల్యుఁడు; అంతియెకాదు, భారవాహియయి తృణమాత్రాశనమై కృష్యాదిక

మర్మములకత్యంతోపకారకమైన వృషభము నరపశువు కంటె మేలుగాదే?

32. ప్రవర్తనము తిన్నగా లేకపోయినయెడలఁ గోటితీర్థయాత్రలు చేసినప్పటికిని బుణ్యలోకములు గలుగనేరవు; యుక్తప్రవర్తనమువలన మాత్రమే పుణ్యలోకములు లభించును.

33. కొందఱు దుఃఖమునే సుఖమని భ్రమింతురు; తప్పత్రాగిన మనుష్యులు దానిమత్తతగప్పియున్న నాలుగుగడియలును దేహము తెలియక త్రుళ్లి గంతులువైచుచు తామేమొ సుఖపడుచున్నామనుకొందురు. విచారించిచూడఁగా వారుపడునదియంతయు దుఃఖమేకాని సుఖముకానేరదు. వారు దేహముఁదెలియనియప్పుడు చేసిన దుష్కార్యములమాట యటుండఁగా, మైకముతీఱినవెనుకఁబడెడు శ్రమయుఁ, ద్రాగుటవలనఁ దమకుటుంబములకుఁ గలుగునష్టములును, దేహములు చెడిపోయి బహురూపముల బాధించువ్యాధులును, అందువలనవచ్చునది యంతయు, దుఃఖమేకాని వేఱొకటిగాదు.

34. అర్థనాశము, మనస్తాపము, గృహమందలి చెడ్డనడత, వంచన, పరాభవము, ఇవి ప్రచురము చేయఁదగవు.

35. చెడ్డభార్య గలిగియుండుట, దుర్మార్గుఁడైన స్నేహితుఁడు కలిగియుండుట, గర్విష్ఠియైన నవుకరు గలిగియుండుట, పామున్నయింటిలోఁ గాపురముండుట, ఇవి నిస్సందేహముగా చావుతో సమానములై యున్నవి.

36. మంచి ప్రవర్తనగల భార్య యమృతమువలె సంతోషమును గలుగఁజేయును. పిల్లవాండ్ర మాటలు తియ్యగానుండును. ప్రభువులయొద్ద గౌరవమును జెందుట మ

నోరంజనముగా నుండును. కష్టార్జితము వలన గౌరవముతో భోజనము చేయుట రుచికరముగా నుండును.

37. ఋణపడుట, భిక్షమడుగుట, ముసలితనము, వ్యభిచారము, దొంగతనము, బీదతికము, రోగము, ఉచ్ఛిష్టమును దినుట, ఈయెనిమిదియు గొప్పయుపద్రవములైయున్నవి.

38. దాసియు, పనివాడుఁను, కొడుకును, చుట్టమును, వస్తువులును, బండిమొదలైన వాహనములును, ధనమును, ధాన్యమును, కలిగియుండుట ప్రసిద్ధమైన భాగ్యము.

39. పిల్లవాండ్లతోఁ జెలిమిచేయుట, నిర్హేతుకముగా నవ్వుట, స్త్రీలతో జగడమాడుట, దుర్మార్గునియొద్దఁ గొలువుండుట, గాడిదెనెక్కుట, వీనివలన మనుష్యుఁడు నీచత్వము నొందును.

40. ధనముచేత నందఱును స్వాధీనులగుదురు. ధనము లేనియెడల నిన్ను నీతల్లియే దూషించును; నీతండ్రి నిన్నుఁ జూచి సంతోషింపఁడు; నీయన్నదమ్ములు నీతోమాటలాడరు; నీ భృత్యుఁడు నీపైని గోపించును; నీ కొడుకు నీ వెంటరాఁడు; నీ భార్య నిన్ను కౌఁగలించుకొనదు; ధనము నడుగుదువను భయముచేత నీస్నేహితుఁడు నీతోననుతాపపుమాటలనైననాడఁడు; కాఁబట్టి ధనము సంపాదింపవలెను.

41. వ్యసనము, సొద, అను నీరెంటిలో వ్యసనమే హెచ్చయినది. ఎందుచేతననఁగా, సొద, ప్రాణములేనిదానిఁ గాల్చును; వ్యసనము ప్రాణముతోఁ గూడుకొనియున్న శరీరమును, గాల్చును.

42. పచ్చికాయను బండవేసినయెడల, నదిపండక యెండిన యటుల, నాత్రపడి చేసినకార్యము, నెఱవేఱకపోవును.

43. ఉప్పును, గప్పురమును, రూపముచేత నేకరీతిగ నున్నను రుచిచేత భేదము గలిగియున్నయటుల, మనుష్యుల, లోఁ గొందఱు సత్పురుషులుగాను, గొందఱు నీచులుగాను, నుందురు.

44. యజమానుఁడు తనభృత్యులయెడల ననుకూలముగానున్నప్పుడు, వారుతప్పితములు చేసినప్పటికి, నవి తప్పులుగాఁ దోఁచవు; అతఁడు ప్రతికూలముగానున్నప్పుడు, సరియైనపనిఁ జేసినప్పటికి, నది తప్పుగానే కనఁబడుడును గనుక, బుద్ధిమంతులు, కార్యాకార్యములెఱిఁగి నడుచుకొనవలెను.

45. తియ్యనిపదార్థములు దినుటయు, బహుజనులు నిద్రబోవుచుండఁ దానుమేల్కొనియుండుటయు, ఏకార్యమునుగుఱించినైన నాలోచనము చేయుటయు, మార్గమందొంటరిగా నడుచుటయు, నొకనికిఁ దగవు.

46. దుర్జనులకు సంపదగలిగినను విద్య సంప్రాప్తమయినను అపరిమితగర్వము గలుగును. ఇవియె సత్పురుషునకుఁ గలిగెనేనిఁ దామతివినయముగలవారుగాను నమ్రతగలవారుగాను బహుజనశ్లాఘనీయులుగాను నుందురు.

47. సంపద బంధువులను స్నేహితులను గలుగఁజేయును. సంపదయే పురుషునిబరాక్రమముగలవాఁడని యనిపించును. సంపదగలవాని ననేకులు మంచిబుద్ధిగలవాఁడని చెప్పుదురు. సంపదలేనివానికి భోజనము మొదలైన సౌఖ్యములుండనేరవు. కాఁబట్టి తనశరీరమందున్నరక్తము సయితము తన్ను విడిచిపోవును; అట్లుతనశరీరమందున్నరక్తమే తన్నువిడిచిపోవునపుడు భార్యయుఁ జెలి

కాంద్రుఁను దన్నువిడిచి పెట్టిపోవుట యాశ్చర్యమా?

48. తనరాబడికంటె ప్రయధికముగఁ జేయునెడలఁ దాను గుబే రునంత ధనవంతుఁడైనను గడ్డిమోసి యమ్ముకొనవలసివ చ్చును? ఆర్జనకంటెవ్యయము తక్కువగా నుండునెడ లఁ దానుబేదవాఁడైనను గుబేరునితో సమానుఁడౌను. సంపదగల వెట్టివానినైనను లోకులు స్తోత్రముఁ జేయు దురు. సంపదదొలఁగిపోయినచో నిందింతురు. కాఁబట్టి దారిద్ర్యముకంటె కష్టము వేఱొకటిలేదు.

49. వృక్షములు ప్రయత్నము లేకయే కాలమందెట్లు పుష్పఫల ములతోఁగూడుకొనియుండునో, ఆప్రకారమేసుఖదుఃఖ ములు కాలమువచ్చినప్పుడు ప్రయత్నము లేకుండనే సంభవించును.

50. విశేషదయగలవాఁడు కాలమునకుఁదగినదానిని మనస్సునం దుయోచించి కఠినముగా మాటలాడినయెడలఁ దప్ప కలాభము గలుగును. మేఘము గర్జించినతరువాత వ ర్షముగురిసి మనపంటలు మొదలైనవానికి లాభముఁ గలుగఁజేయలేదా?

51. అగ్ని కాలుచునుండువఱకుఁగట్టె ప్రకాశము గలిగియుండు ను. అది యాఱిపోయినతోడనే యాకట్టెను నలుపురం గుగలుగును; ఈప్రకారమే యదృష్టము రాణించువఱకు మనుష్యునిరూపు ప్రకాశించుచుండును. అదృష్టము మ ఱలినతరువాత రూపు బొత్తిగామాఱిపోవును.

52. నీచుఁ డెంతప్రయాసపడినప్పటికిని బుణ్యపురుషునకదృష్ట మువల్లఁగలుగు సుఖానుభవము నెంతమాత్రమును బొం దనేరఁడు. మదపుటేనుగుల కుంభస్థలమునందుండు మాంసము సింహము తలంచినతోడనే దొరుకునుగాని

యేవిధముచేతనైనను నకఱకది సంప్రాప్తమవునా?

53. గొప్పబలముగలవాఁడు దనబలమును గ్రమముగా నుపయోగ పఱుచుకొననియెడల నాబలమువలననే తాను జెడును. ఎట్లనఁగాఁ జెఱువుగొప్పదైనను దానికట్లుబలహీనములై యున్నయెడల నీళ్లధికమైనప్పుడు నడుమఁదెగఁగొట్టఁబడి నీరుపాఱిపోవునుగదా?

54. గొప్పవాఁడు కష్టదశను బొందినయెడల నొక మంచిప్రభువే తిరిగి యతనిదారిద్ర్యమును బోఁగొట్టఁగలఁడుగాని నీచు లెందఱైన నతనిస్థితిని బాగుచేయఁజాలరు; ఏలాగుననఁగాఁ బెద్దచెఱువెండిపోయినప్పుడు మేఘముతప్ప వేలకొలఁదితుంపరలు తృప్తిఁబొందించుటకు సమర్థములగునా?

55. దైవానుగ్రహము దప్పినయెడల నెంతగొప్పవాఁడైన నల్పునిచేతఁగూడ బాధపడవలసివచ్చును; అతిశయించిన మదపుటేనుఁగుపైని మావటీఁడెక్కి యదరించి బెదరించిన నది వానిని సహించుకొనియుండదా?

56. దుర్మార్గుని స్వభావముఁ దెలిసికొనక వాండ్రకు బుద్ధిచెప్పుట కెవ్వరును సాహసింపఁగూడదు; ఇది వాని కోపమును రగులఁబెట్టును; కాఁగిననూనెలో నీటిబొట్టుపడఁగానే పైకిలేచి భగ్గునమండిపడదా?

57. తనయదృష్టము బాగుగనుండనియెడల నితరులకలిమివలనఁ దనకుఁబ్రయోజనము గలుగనేరదు; కన్నులుగలవారు తప్ప గుడ్డివారు చంద్రుఁడు ప్రకాశించుచుండఁగా నా వెన్నెలవలనఁగలుగుసంతోషము ననుభవింపనేరరు.

58. సమర్థుఁడైన న్యాయాధిపతియే న్యాయపరిశీలనముఁ జేయఁగలఁడుగాని యసమర్థుఁడు చేయలేఁడు; క్షీర

మును జలమును గలిసియున్నప్పుడు వానిని వేఱుపఱు
చు సామర్థ్యము హంసకే కలదుగాని పిల్లికిఁగలదా?

59. జనులు దమకుఁ దెలియనిపనిని నెఱవేఱుచుకొనుటకొక తె
లివిగలమనుష్యుని సాహాయ్యమును సంపాదించుకొనవ
లెను. అట్లుచేసినయెడలఁ దమకార్యములు కొఱఁతలే
కుండఁజక్కఁబడును; నొసటను బొట్టుపెట్టుకొన్నప్పు
డు చేతియందద్దముగూడ నున్నయెడల నాయద్దమును
జూచి బొట్టుసరిపఱుచుకొందురుగదా?

60. దక్షతలేనియింటి కెంతయాదాయము వచ్చినను నిష్ప్రి
యోజనమై చెడిపోవును. ఒకచెఱువులో నెన్నిప్రవా
హములువచ్చిచేరినను గట్టు దిట్టముగా నుండనియెడల నీ
రునిల్చునా?

61. మాటలాడుటకు సామర్థ్యములేనివారు తప్పుగా మాట
లాడినప్పటికిని వివేకులందఱును గనికరింతురుగాని గ
ద్దింపరు. తప్పటడుగులు వేసెడిపిల్లలను బెద్దవారు ము
ద్దుపెట్టుకొందురుగాని పడఁద్రోయరుగదా?

62. నీచుఁడున్నతదశను బొంది పీఠముపైఁగూర్చుండి యున్న
ప్పటికిఁ దనకంటెఁ గ్రిందుగాఁ గూర్చుండు విద్వాం
సుల గౌరవమునకుఁ గొఱఁతరాదు. కోఁతిచెట్టుచివరకొ
మ్మపైఁగూర్చుండియుండఁగా దిగువను సంచరించు గం
డభేరుండపక్షులు, పులులు, సింహములు మొదలైన
వానికి గౌరవముతగ్గునా?

63. మనుష్యుఁడు బలవంతుఁడుగా నున్నప్పుడు తనబంధువు త
నకు సహాయుఁడగును; బలము తగ్గినతోడనే యాబం
ధువే తనకు పగవాఁడగును. అగ్గి బలముగలిగి యడవినిగా
ల్చుచున్నప్పుడు గాలి దానికి సహాయమగును; ఆయగ్గి

క్షీణించుచున్నపుడా గాలియే దానినార్పి వేయును.

64. మంచిపని చేయుటకుఁదలపెట్టునప్పుడు నీచుఁడొకఁడు దానికిఁ బ్రతికూలముగా మాటలాడు నెడల మనమాపనిని విడువఁగూడదు; భోజనము చేయునపుడు ఈఁగ వాలినంతమాత్రము చేత భోజనము చేయుట మానివేయుదురా?

65. రాజులు సారస్యము నెఱిఁగినవారిని దమయొద్దగౌరవముతో నుంచుకొందురుగాని మూర్ఖుని జేరఁదీయరు. ముద్దుగా మాటలాడు చిలుకను బెంతురే కాని కాకినెవ్వరైనను బెంతురా?

66. ఒకపెనులుబ్ధునినమ్మి గొప్పపని సాధింపఁబూనుకొన్నవాఁడు శీఘ్రముగా హానిని జెందును. కట్టుదిట్టములేనిపడవపైఁ బోవువాఁడు లోఁతుప్రవాహమును దాఁటి గట్టెక్కఁజాలక హానిఁ జెందఁడా?

67. మనుష్యుఁడపరిమితముగా భోజనము చేయునెడల హాని సంభవించును; పొయిలో నూపిరితిరుగనియటులఁ గట్టెలుపెట్టినయెడల నగ్గియారిపోవునుగదా?

68. తనస్థానమును విడిచిపెట్టివచ్చునప్పుడెంతబలాఢ్యుఁడైనను నిజస్థానికుఁడైన యల్పునిచేతనైనను మోసపోవును. మదపుటేనుఁగు అడవులనుండి బయలుదేరి నీళ్లలోఁదెలియక చొఱఁబడి మొసలికాటునకు లోఁబడదా?

69. ఒకమూఢుఁడు నీతిప్రవర్తనము చేతఁ బ్రసిద్ధినొందినవానిని నీచపుమాటలాడునెడల నతని గౌరవమెంతమాత్రమును తగ్గనేరదు. మంచినీటికోనేటిలోఁ గాకి రెట్టవేయునెడల నాకోనేరు నిందింపఁబడునా?

70. స్వాభావికమైనబుద్ధి నిలకడగానుండునటుల తెచ్చిపెట్టు

కొన్నబుద్ధి ఆసమయమున కుపయోగించినను తరువాత నిలువనేరదు. బంగారుకాంతి యెన్నిదినములకైనను పోకుండనుండును. సానబట్టినప్పటికి నినుపతేకుకాంతి నిల్చునా?

71. శరీరమునకంతటికిని తల శ్రేష్ఠము. ఇంద్రియములకన్నిటికిని కన్ను శ్రేష్ఠము. రుచులాఱింటిలోనుప్పు ముఖ్యము. నదులకు నీళ్లు ముఖ్యము.

72. ధనాశగలవారికి గురువు లేఁడు, చుట్టము లేఁడు. కామాతురులకు భీతిగాని సిగ్గుగాని యుండదు; విద్యాపేక్షగలవారికి సుఖముగాని నిద్రగాని యుండదు. ఆఁకలిగానున్నవారికి రుచిగాని పక్వముగాని గానరాదు.

73. దానపరుఁడు బీదవాఁడుగానుండుట, లోభిద్రవ్యవంతుఁడగుట, పాపములుచేయు వాఁడు చిరకాలము బ్రదుకుట, మంచిపనిచేయువాఁడు త్వరలోచనిపోవుట, వీనిని కలియుగమునందు మనుష్యులు పొందుచున్నారు.

74. భార్యనుండి వేఱుపడుట, సజ్జనులచేత నిందింపఁబడుట, ఋణశేషముంచుట, దుర్జనులసేవించుట, బీదఱికమునందుఁ దమస్నేహితులనుజూచుట, ఈయైదును శరీరమును నిప్పులేకుండనే కాల్చుచున్నవి.

75. పుస్తకమును, ధనమును, ఇతరులకిచ్చినయెడల నవి తిరిగివచ్చుట దుస్తరము. ఒకవేళ వచ్చినను సగముచెడి వచ్చును.

76. సింహములు మూఁడేసిగాఁ బుట్టును; పులులయిదేసిగాఁబుట్టును; అయినప్పటికిని వానిపాపము వానిసంతానమును నాశముఁ జేయుచున్నది. ఆవులొకటియొకటిగాఁ బుట్టినను వానిపుణ్యము వానిసంతానమును వృద్ధిఁజే

యుచున్నది; కావున మనమెల్లప్పుడు పుణ్యకార్యముల నే చేయవలెను.

77. మనకుటుంబమువారు సాధారణముగాఁ జేయుచుండు వృత్తిచేతఁబ్రదుకుట ఘనమైనది, వ్యవసాయముచేతను వర్తకముచేతను బ్రదుకుట సాధారణమైనది, ఇతరుల యొద్ద కొలువుచేసికొని బ్రదుకుట నీచమైనది, దొంగతనముచేతనును ఇతరులను మోసముఁజేయుటచేతనును జీవించుట చావునకు సమానమైనది.

78. కోపము గొప్పవారియం దొకనిమిషమేయుండును; మధ్యములయందు రెండుగంటలసేపుండును, నీచులయందె నిమిదిజాములవఱకుండును; పాపాత్ములయందు వారు చచ్చువఱకునుండును.

79. చెడుమనుష్యుని, బంగారమును, చెడ్డస్త్రీని, చెడుమృగమును, చెఱకులను, నువ్వులను, పసివాండ్రను, గుణముకలుగఁజేయుటకై కొట్టవలెను.

80. చంద్రుఁడు రాత్రినిబ్రకాశింపఁజేయును; సూర్యుఁడు పగటిని బ్రకాశింపఁజేయును; ధర్మమన్నిలోకములను బ్రకాశింపఁజేయును, మంచికుమారుఁడు తనకుటుంబమును బ్రకాశింపఁజేయును.

81. మనమేలును గోరువాఁడే మనచుట్టము, మనను గాపాడువాఁడే మనతండ్రి, మనయందువిశ్వాసముగలవాఁడే మనస్నేహితుఁడు.

82. దుర్మార్గులైన కొడుకులు నూఱుమందియుండుటకంటె మంచిగుణములు గలవాఁడొకఁడేచాలును, ఒకచంద్రుఁడు ప్రకాశించుచుండఁగా వేయినక్షత్రములు ప్రకాశించుటకుఁబ్రయోజనమేమి.

83. అభ్యాసములేకపోయిన యెడల విద్యవిషమగును; జీర్ణము కానియెడల భోజనమువిషమగును. బీదవానికి సభ విషమగును. ముసలివానికి పిన్నవయసుగల భార్యవిషమగును.

84. యాచకుఁడు పిల్లవాఁడు స్త్రీలు రాజు అల్లుఁడు ఈయైదుగురును కలిమిలేములను ఆలోచింపరు.

85. పక్షులకాకాశము బలము; చేపలకునీళ్లు బలము; శక్తిలేనివానికిరాజుబలము. పిల్లలకేడ్పుబలము.

86. మనముచదివినది మనమనస్సుననుండక పుస్తకములలోనే యుండునెడల నదియును, ఇతరులయొద్దనున్న మనధనమును, సమయమునకుపయోగింపవు.

87. యజమానుఁడులేని పనులును, చిన్నవాండ్రునుస్త్రీలునుత్రాగుబోతులునుయజమానులుగా నుండుపనులును, ఒకపనికనేకులు యజమానులుగా నుండుపనులును, చెడిపోవును.

88. ఆడుదానిని బాల్యమందుఁదనతండ్రి కాపాడుచున్నాఁడు. వయఃకాలమునందు పెనిమిటికాపాడుచున్నాఁడు; ముసలితనమునందు కొడుకులుకాపాడుచున్నారు. కాఁబట్టి స్త్రీలకు స్వేచ్ఛలేదు.

89. కఫమునకును జెడ్డవానికిని గుణములు సమానములు. తీపిచేతఁగోపముపుట్టును; చేఁదుచేతనదిపోవును.

90. కొందఱు మంచివిద్వాంసులు చెడుప్రవర్తనము గలవారైయున్నారు. కొందఱు నిరక్షరకుక్షులు మంచిప్రవర్తనము గలవారైయున్నారు. ఎవఁడు జ్ఞానమును, సత్ప్రవర్తనమును, సమానముగాఁ గలవాఁడైయుండునో, వాఁడేపుత్రుఁడు. వాఁడేయందఱికంటె శ్రేష్ఠుఁడు.

91. ఎచ్చుగా ముద్దు చేయుటచేత పెక్కు చెడుగులు పుట్టుచున్నవి; కొట్టుటచేత ననేకలాభములు గలుగుచున్నవి; కాఁబట్టి కొడుకును, విద్యార్థిని, వలసినప్పుడు కొట్టవలెను; ఎచ్చుగా మాలిమి చేయరాదు.

92. తత్కాలమునందుఁ దటస్థించు పనులను జక్కఁబఱచుటకొఱకును, అపాయకరములైన పనులను నివారించుటకొఱకును, రాఁగల ప్రయోజనములను సమకూర్చుటకొఱకును, ఎవఁడు ఘనమైన యాలోచనములను జేయఁగలఁడో, వాఁడే మంత్రియనుటకుఁ దగినవాఁడు.

93. ఏపనినైనను మనము ముందుగాఁ బరిశోధింపక చేయఁగూడదు. బాగుగాఁ బరిశీలించిన పిమ్మటఁ జేయవలెను; ఆప్రకారము చేయక పోయినయెడల మనసుఁడు దను దుఃఖము సంప్రాప్తమగును.

94. అధికారమును జెల్లించుటయే రాచఱికమునకుఁ బ్రయోజనము, మంచిప్రవర్తన తపస్సునకుఁ బ్రయోజనము; దైవజ్ఞానమే చదువునకుఁ బ్రయోజనము; సత్పాత్రదానమును స్వభోగమును ద్రవ్యమునకుఁ బ్రయోజనములు.

95. ప్రపంచమునందుండు నన్ని గుణములును మొదట నభ్యాసము చేతనే పట్టుపడి కొంతకాలమునకు స్వభావముగా మాఱిపోవును. అందులో మంచిగుణములకన్నఁ జెడుగుణములు త్వరగాఁ బట్టుపడును. అట్లు పట్టుపడిన తరువాత మంచిగుణమును గాని చెడుగుణమును గాని మార్చుట బహుకష్టతరము; ఆరంభింపకమునుపు ప్రతికార్యమును అసాధ్యమైనదిగానే కనబడును. ఆపనిలోఁ బ్రవేశించిన తరువాత నానాటికి మనము మొదట ననుకొన్నదానికంటె సులభమై యలవాటువలనఁ జివరకతిసులభమగు

వును.

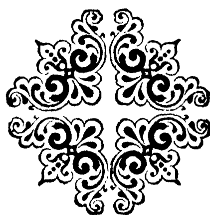
96. ఎల్లవారును తమప్రవర్తనమును దిన్నని దానినిగా నుంచు
కొనుటకు ముఖ్యముగాఁ బ్రయత్నము చేయవలెను. ప్రవ
ర్తనము తిన్నగా నుండుటకు నీతికలిగియుండుట యత్యా
వశ్యకమై యున్నది. నీతిగానుండుటవలనఁ గలుగుఫల
ములు తనకు మాత్రమే కాక సామాన్యముగా మానవకో
టికంతకును మిగులప్రయోజనకరముగానుండును. నీ
తివర్తనమువలన మనమనస్సునకొకవిధమైన తృప్తియు
సంతోషమును గలుగును. సంపదనుగాని అధికారము
నుగాని అక్రమముగానును బలవంతముగానును మనయొ
ద్దనుండి యితరులు తీసికొనిపోఁగలరుగాని సత్ప్రవర్తన
మువలనఁ గలిగెడి సౌఖ్యమునుగాని సంతోషమునుగాని తీ
సికొనిపోఁజాలరు. రోగములైనను శరీరమునకు నొప్పి గలి
గించునుగాని మనస్సంతోషమునకు భంగము గలిగింపలే
వు. సత్ప్రవర్తనముగలవాఁడు ప్రపంచసంబంధములుగల
వేయికష్టములలో మునిఁగియున్నను హృదయసంబంధ
ముగల యానందమునకుఁ గొఱఁతగలుగకుండ సుఖించు
చుండును. దుర్మార్గుఁడు పరులకన్యాయము చేసియు,
కల్లలాడియు, హింసించియు, సంపాదించిన ధనమును
సుఖముగా ననుభవింపనేరఁడు. తనమనస్సెప్పుడు
ను దుర్మార్గతతో ధనార్జనము చేసితివని తన్నే దూ
షించి బాధించుచుండును. ఆమనోవిచారము రాత్రు
లయందతనికి నిద్రపట్టనీయదు. నిద్రపట్టినప్పుడు కలలో
సయితము నేరములే వచ్చుచుండును. పగలు సయితమొం
టరిగానున్నప్పుడును తీరికగలిగియున్నప్పుడును అతఁ
డు తనదుష్కార్యములు తలఁపునఁ బారి వ్యసనముతోనుం

డును. అట్టివాఁడు మనుష్యులందఱును తన్నుగహింపం తురనియును సమయమువచ్చినప్పుడపకారమే చేయఁజూ తురనియు నెంచెఁగియెల్లవారికిని భయపడుచుండును. ఒ కఁడన్యాయము చేసినాఁడనికాని, అసత్యముపలికినాఁడని కాని, మోసముచేసినాఁడనికాని పేరుపడినపిమ్మట వాఁ డెంతవిద్యావంతుఁడైనను ఎంతప్రజ్ఞావంతుఁడైనను జ నులయొక్క గౌరవమును మంచియభిప్రాయమును సం పాదించుకొనుట యసాధ్యముగా నుండును.

97. దుర్మార్గమునునివారణముచేయుటకు మతముకంటె మ ఱియొకటిలేదు. పాపకృత్యములకుఁజొరబడి ధనార్జన ము మొదలైనలాభములనుబొంద రుచిమరిగినతరువా త మనస్సాక్షిహితోపదేశమును జేయుట మానుకొనును. మతముచెడుపనులు సేయునప్పుడాకాలమున సంభవిం చునష్టములన్నుమాత్రము చూపక పాపకార్యములను జేసి నప్పుడు భగవంతుని యాగ్రహమునకుఁబాత్రమగుటవల నఁబరలోకమున సంభవించెడి ఘోరనరకబాధలను వి ప్పిచూపి పాపమునుండి మఱలించును; ఈలోకమునం దలి తుచ్ఛలాభములకాశపడకుండఁజేసి సన్మార్గప్రవ ర్తనమువలనఁ గలిగెడు శాశ్వతసౌఖ్యములకొఱకే ప్ర యత్నముచేయునట్లు ప్రోత్సాహపఱుచును. మంచి వయ స్సులోనున్నప్పుడును ధనవంతులైయున్నప్పుడును సా ధారణముగా మతమునం దంతయభిరుచి కలుగదు. మనుష్యులకాపదలు వచ్చిచుట్టుకొన్నప్పుడువానిని దుఃఖ సముద్రమునుండి తేల్చుట కిహలోకమునందలి వేమియు సమర్థములుగావు. అట్టిసమయములో మతమొక్క టియే శోకసముద్రమునుండి దాఁటించుటకు సాధనముగా

నేర్పడి మనుష్యునకు ధైర్యముఁ జెప్పి యిహలోకము నందలి సుఖముగాని దుఃఖముగాని క్షణభంగురమని బోధించి జ్ఞాననేత్రమునకుఁ బరలోకసుఖముల యొక్క నిత్యత్వమును ఆధిక్యమును గనుపఱిచి ఐహికసుఖదుఃఖములను మఱచునట్లును ఆముష్మికసుఖమునే యాశించునట్లును జేసి యాపన్నులను రక్షించును.

రెండవభాగము సంపూర్ణము.

శుద్ధపత్రిక

పుట	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
32	1	ఈయొదును	ఈయైదును
38	16	షునకు	షూలకు
,,	9	డును	ను.
39	2	వ్రయధికము	వ్రయమధికము
40	13	—	దై